നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

പട്ഠാനുദ്ദേസ ദീപനീപാഠ

൧. ഹേതുപച്ചയോ

കതമോ ഹേതുപച്ചയോ. ലോഭോ ഹേതുപച്ചയോ. ദോസോ, മോഹോ, അലോഭോ, അദോസോ, അമോഹോ ഹേതു പച്ചയോ.

കതമേ ധമ്മാ ഹേതുപച്ചയസ്സ പച്ചയുപ്പന്നാ. ലോഭ സഹജാതാ ചിത്തചേതസികാ ധമ്മാ ച രൂപകലാപാധമ്മാ ച ദോസസഹ ജാതാ മോഹസഹജാതാ അലോഭസഹജാതാ അദോസസഹ ജാതാ അമോഹസഹജാതാ ചിത്തചേതസികാ ധമ്മാ ച രൂപകലാപാ ധമ്മാ ച ഹേതുപച്ചയതോ ഉപ്പന്നാ ഹേതുപച്ചയുപ്പന്നാ ധമ്മാ.

സഹജാതരൂപകലാപാ നാമ സഹേതുകപടിസന്ധിക്ഖണേ കമ്മജരൂപാനി ച പവത്തികാലേ സഹേതുകചിത്തജരൂപാനി ച. തത്ഥ പടിസന്ധിക്ഖണോ നാമ പടിസന്ധിചിത്തസ്സ ഉപ്പാദക്ഖണോ. പവത്തികാലോ നാമ പടിസന്ധിചിത്തസ്സ ഠിതിക്ഖണതോ പട്ഠായ യാവ ചുതികാലം വുച്ചതി.

കേനട്ഠേന ഹേതു, കേനട്ഠേന പച്ചയോതി. മൂലട്ഠേന ഹേതു, ഉപകാരകട്ഠേന പച്ചയോതി. തത്ഥ മൂലയമകേ വുത്താനം ലോഭാദീനം മൂലധമ്മാനം മൂലഭാവോ മൂലട്ഠോ നാമ. സോ മൂലട്ഠോ മൂലയമകദീപനിയം അമ്ഹേഹി രുക്ഖോപമായ ദീപിതോയേവ.

അപി ച ഏകോ പുരിസോ ഏകിസ്സം ഇത്ഥിയം പടിബദ്ധ ചിത്തോ ഹോതി. സോ യാവ തം ചിത്തം ന ജഹതി, താവ തം ഇത്ഥിം ആരബ്ഭ തസ്സ പുരിസസ്സ ലോഭസഹജാതാനി കായവചീമനോകമ്മാനി ച ലോഭസമുട്ഠിതാനി ചിത്തജരൂപാനി ച ചിരകാലംപി പവത്തന്തി. സബ്ബാനി ച താനി ചിത്തചേതസികരൂപാനി തസ്സം ഇത്ഥിയം രജ്ജനലോഭമൂലകാനി ഹോന്തി. സോ ലോഭോ തേസം മൂലട്ഠേന ഹേതു ച, ഉപകാരകട്ഠേന പച്ചയോ ച. തസ്മാ ഹേതുപച്ചയോ. ഏസ നയോ സേസാനി രജ്ജനീയവത്ഥൂനി ആരബ്ഭരജ്ജനവസേന ഉപ്പന്നേസു ലോഭേസു, ദുസ്സനീയവത്ഥൂനി ആരബ്ഭ ദുസ്സനവസേന ഉപ്പന്നേസു ദോസേസു, മുയ്ഹനീയവത്ഥൂനി ആരബ്ഭ മുയ്ഹനവസേന ഉപ്പന്നേസു മോഹേസു ച.

തത്ഥ യഥാ രുക്ഖസ്സ മൂലാനി സയം അന്തോപഥവിയം സുട്ഠു പതിട്ഠഹിത്വാ പഥവിരസഞ്ച ആപോരസഞ്ച ഗഹേത്വാ തം രുക്ഖം യാവ അഗ്ഗാ അഭിഹരന്തി, തേന രുക്ഖോ ചിരകാലം വഡ്ഢമാനോ തിട്ഠതി. തഥാ ലോഭോ ച തസ്മിം തസ്മിം വത്ഥുമ്ഹി രജ്ജനവസേന സുട്ഠു പതിട്ഠഹിത്വാ തസ്സ തസ്സ വത്ഥുസ്സ പിയരൂപരസഞ്ച സാതരൂപരസഞ്ച ഗഹേത്വാ സമ്പയുത്തധമ്മേ യാവ കായവചീവീതിക്കമാ അഭിഹരതി, കായ വീതിക്കമം വാ വചീവീതിക്കമം വാ പാപേതി. തഥാ ദോസോ ച ദുസ്സന വസേന അപ്പിയരൂപരസഞ്ച അസാതരൂപരസഞ്ച ഗഹേത്വാ, മോഹോ ച മുയ്ഹനവസേന നാനാരമ്മണേസു നിരത്ഥകചിത്താചാരരസം വഡ്ഢേത്വാതി

വത്തബ്ബം. ഏവം അഭിഹരന്താ തയോ ധമ്മാ രജ്ജനീയാദീസു വത്ഥൂസു സമ്പയുത്തധമ്മേ മോദമാനേ പമോദമാനേ കരോന്തോ വിയ ചിര കാലം പവത്തേന്തി. സമ്പയുത്തധമ്മാ ച തഥാ പവത്തന്തി. സമ്പയുത്ത ധമ്മേസു ച തഥാ പവത്തമാനേസു സഹജാതരൂപകലാപാപി തഥാ പവത്തന്തിയേവ. തത്ഥ സമ്പയുത്തധമ്മേ അഭിഹരതീതി ദ്വേ പിയരൂപ സാതരൂപരസേ സമ്പയുത്തധമ്മാനം സന്തികം പാപേതീതി അത്ഥോ.

സുക്കപക്ഖേ സോ പുരിസോ യദാകാമേസു ആദീനവം പസ്സതി, തദാ സോ തം ചിത്തംജഹതി, തം ഇത്ഥിം ആരബ്ഭ അലോഭോ സഞ്ജാ യതി. പുബ്ബേ യസ്മിം കാലേ തം ഇത്ഥിം ആരബ്ഭ ലോഭമൂലകാനി അസുദ്ധാനി കായവചീമനോകമ്മാനി വത്തന്തി. ഇദാനി തസ്മിം കാലേപി അലോഭമൂലകാനി സുദ്ധാനി കായവചീമനോകമ്മാനി വത്തന്തി. പബ്ബജിത സീലസംവരാനി വാ ഝാനപരികമ്മാനി വാ അപ്പനാഝാനാനി വാ വത്തന്തി. സോ അലോഭോ തേസം മൂലട്ഠേന ഹേതു ച ഹോതി, ഉപകാരകട്ഠേന പച്ചയോച. തസ്മാ ഹേതുപച്ചയോ. ഏസ നയോ സേസേസു ലോഭ പടിപക്ഖേസു അലോഭേസു, ദോസപടിപക്ഖേസു അദോസേസു, മോഹ പടിപക്ഖേസു അമോഹേസു ച.

തത്ഥ രുക്ഖമൂലാനി വിയ അലോഭോ ലോഭനേയ്യവത്ഥൂസു ലോഭം പഹായ ലോഭവിവേകസുഖരസം വഡ്ഢേത്വാ തേന സുഖേന സമ്പയുത്തധമ്മേ മോദമാനേ പമോദമാനേ കരോന്തോ വിയ യാവ ഝാനസമാപത്തിസുഖാ വാ യാവ മഗ്ഗഫലസുഖാ വാ വഡ്ഢാപേതി. തഥാ അദോസോ ച ദോസനേയ്യവത്ഥൂസു ദോസവിവേകസുഖരസം വഡ്ഢേത്വാ, അമോഹോ ച മോഹനേയ്യവത്ഥൂസു മോഹവിവേകസുഖരസം വഡ്ഢേത്വാതി വത്തബ്ബം. ഏവം വഡ്ഢാപേന്താ തയോ ധമ്മാ കുസലേസു ധമ്മേസു സമ്പയുത്തധമ്മേ മോദമാനേ പമോദമാനേ കരോന്തോ വിയ ചിര കാലംപി പവത്തേന്തി. സമ്പയുത്തധമ്മാ ച തഥാ പവത്തന്തി. സമ്പയുത്ത ധമ്മേസു ച തഥാ പവത്തമാനേസു സഹജാതരൂപകലാപാപി തഥാ പവത്തന്തിയേവ.

തത്ഥ ലോഭവിവേകസുഖരസന്തി വിവിച്ചനം വിഗമനം വിവേകോ. ലോഭസ്സ വിവേകോ ലോഭവിവേകോ. ലോഭവിവേകേ സുഖം ലോഭവിവേകസുഖം. ലോഭവിവേകം പടിച്ച ഉപ്പന്നസുഖന്തി വുത്തം ഹോതി. തദേവ രസോ ലോഭവിവേകസുഖരസോതി സമാസോ. അയം അഭിധമ്മേ പട്ഠാനനയോ.

ഹത്തന്തനയോ പന അവിജ്ജാസങ്ഖാതോ മോഹോ ച തണ്ഹാസങ്ഖാതോ ലോഭോ ചാതി ദ്വേ ധമ്മാ സബ്ബേസംപി വട്ടദുക്ഖധമ്മാനം മൂലാനി ഹോന്തി. ദോസോ പന ലോഭസ്സ നിസ്സന്ദഭൂതം പാപമൂലം ഹോതി. വിജ്ജാസങ്ഖാതോ അമോഹോ ച നിക്ഖമധാതുസങ്ഖാതോ അലോഭോ ചാതി ദ്വേ ധമ്മാ വിവട്ടധമ്മാനം മൂലാനി ഹോന്തി. അദോസോ പന അലോഭസ്സ നിസ്സന്ദഭൂതം കല്യാണമൂലം ഹോതി. ഏവം ഛബ്ബിധാനി മൂലാനി സഹജാതാനംപി അസഹജാതാനംപി നാമരൂപധമ്മാനം പച്ചയാ ഹോന്തീതി. അയം സുത്തന്തേസു നയോ. ഹേതുപച്ചയദീപനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ആരമ്മണപച്ചയോ

കതമോ ആരമ്മണപച്ചയോ. സബ്ബേപി ചിത്തചേതസികാ ധമ്മാ സബ്ബേപി രൂപധമ്മാ സബ്ബംപി നിബ്ബാനം സബ്ബാപി പഞ്ഞത്തിയോ ആരമ്മണ പച്ചയോ. ന ഹി സോ നാമ ഏകോപി ധമ്മോ അത്ഥി, യോ ചിത്ത ചേതസികാനം ആരമ്മണം ന ഹോതി. സങ്ഖേപതോ പന ആരമ്മണം ഛബ്ബിധം ഹോതി രൂപാരമ്മണം സദ്ദാരമ്മണം ഗന്ധാരമ്മണം രസാരമ്മണം ഫോട്ഠബ്ബാരമ്മണം ധമ്മാരമ്മണന്തി.

കതമേ ധമ്മാ ആരമ്മണപച്ചയസ്സ പച്ചയുപ്പന്നാ. സബ്ബേപി ചിത്ത ചേതസികാധമ്മാ ആരമ്മണപച്ചയസ്സ പച്ചയുപ്പന്നാ. ന ഹി കിഞ്ചി ചിത്തം നാമ അത്ഥി, യം ചിത്തം ഭൂതേന വാ അഭൂതേന വാ ആരമ്മണേന വിനാ പവത്തതി.

തത്ഥ പച്ചുപ്പന്നം രൂപാരമ്മണം ദുവിധസ്സ ചക്ഖുവിഞ്ഞാണചിത്തസ്സ ആരമ്മണപച്ചയോ. പച്ചുപ്പന്നം സദ്ദാരമ്മണം ദുവിധസ്സ സോതവിഞ്ഞാണ ചിത്തസ്സ. പച്ചുപ്പന്നം ഗന്ധാരമ്മണം ദുവിധസ്സ ഘാനവിഞ്ഞാണചിത്തസ്സ. പച്ചുപ്പന്നം രസാരമ്മണം ദുവിധസ്സ ജിത്ഹവിഞ്ഞാണചിത്തസ്സ. പച്ചുപ്പന്നം തിവിധം ഫോട്ഠബ്ബാരമ്മണം ദുവിധസ്സ കായവിഞ്ഞാണചിത്തസ്സ. പച്ചുപ്പന്നാനി താനി പഞ്ചാരമ്മണാനി തിവിധസ്സ മനോധാതുചിത്തസ്സ ആരമ്മണപച്ചയോ. സബ്ബാനി താനി അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നാനി പഞ്ചാരമ്മണാനി വാ സബ്ബാനി തേകാലികാനി കാലവിമുത്താനി ധമ്മാരമ്മണാനി വാ ഛ സത്തതിവിധാനം മനോവിഞ്ഞാണചിത്താനം യഥാരഹം ആരമ്മണപച്ചയോ.

കേനട്ഠേന ആരമ്മണം, കേനട്ഠേന പച്ചയോതി. ചിത്ത ചേതസികേഹി ആലമ്ബിതബ്ബട്ഠേന ആരമ്മണം, ഉപകാരകട്ഠേന പച്ചയോതി.

ആലമ്ബിതബ്ബട്ഠേനാതി ചേത്ഥ ആലമ്ബണകിരിയാ നാമ ചിത്ത ചേതസികാനം ആരമ്മണഗ്ഗഹണകിരിയാ, ആരമ്മണുപാദാന കിരിയാ.

യഥാ ഹി ലോകേ അയോധാതും കാമേതി ഇച്ഛതീതി അത്ഥേന അയോകന്തകോ നാമ ലോഹധാതുവിസേസോ അത്ഥി. സോ അയോഖന്ധസമീപം സമ്പത്തോ തം അയോഖന്ധം കാമേന്തോ വിയ ഇച്ഛന്തോ വിയ അയോഖന്ധാഭിമുഖോ ചഞ്ചലതി. സയം വാ തം അയോഖന്ധം ഉപഗച്ഛതി. അയോഖന്ധം വാ അത്താഭിമുഖം ആകഡ്ഢതി, അയോഖന്ധോ തദഭിമുഖോ ചഞ്ചലതി, തം വാ ഉപഗച്ഛതി. അയം അയോകന്തകസ്സ ആലമ്ബണകിരിയാ നാമ. ഏവമേവ ചിത്തചേതസികാനം ആരമ്മണേസു ആലമ്ബണകിരിയാ ദട്ഠബ്ബാ. ന കേവലം ആരമ്മണേസു ആലമ്ബണ മത്തം ഹോതി. അഥ ഖോ ചിത്തചേതസികാ ധമ്മാ സത്തസന്താനേ ഉപ്പജ്ജമാനാ ഛസു ദ്വാരേസു ആരമ്മണാനം ആപാതാഗമനേ ഏവ ഖണേ ഖണേ ഉപ്പജ്ജന്തി. ഉപ്പജ്ജിത്വാ ച ഖണേ ഖണേ നിരുജ്ഝന്തി.

യഥാ തം ഭേരിതലേ ഭേരിസദ്ദാ ഉപ്പജ്ജമാനാ തത്ഥ തത്ഥ ഹത്ഥേന പഹരണകാലേ ഏവ ഖണേ ഖണേ ഉപ്പജ്ജന്തി, ഉപ്പജ്ജിത്വാ ച ഖണേ ഖണേ നിരുജ്ഝന്തി. വീണാസദ്ദാ ഉപ്പജ്ജമാനാ വീണാതന്തിസു തത്ഥ തത്ഥ

വീണാദന്തകേന പഹരണകാലേ ഏവ ഖണേ ഖണേ ഉപ്പജ്ജന്തി, ഉപ്പജ്ജിത്വാ ച ഖണേ ഖണേ നിരുജ്ഝന്തീതി. നിദ്ദായന്തസ്സ ഭവങ്ഗചിത്തപ്പവത്തി കാലേപി പുബ്ബഭവേ മരണാസന്നകാലേ ഛസു ദ്വാരേസു ആപാത മാഗതാനി കമ്മ കമ്മനിമിത്ത ഗതിനിമിത്താനി ഏവ ഭവങ്ഗചിത്താനം ആരമ്മണപച്ചയോതി.
ആരമ്മണപച്ചയദീപനാ നിട്ഠിതാ.

൯. അധിപതിപച്ചയോ

ദുവിധോ അധിപതിപച്ചയോ ആരമ്മണാധിപതിപച്ചയോ സഹജാതാധിപതിപച്ചയോ ച. തത്ഥ കതമോ ആരമ്മണാധിപതിപച്ചയോ. ആരമ്മണപച്ചയേ വുത്തേസു ആരമ്മണേസു യാനി ആരമ്മണാനി അതിഇട്ഠാനി ഹോന്തി അതികന്താനി അതിമനാപാനി ഗരുകതാനി. താനി ആരമ്മണാനി ആരമ്മണാധിപതിപച്ചയോ. തത്ഥ അതിഇട്ഠാനീതി സഭാവതോ ഇട്ഠാനി വാ ഹോന്തു അനിട്ഠാനി വാ, തേന തേന പുഗ്ഗലേന അതിഇച്ഛിതാനി ആരമ്മണാനി ഇധ അതിഇട്ഠാനി നാമ.

താനി പന ധമ്മതോ ദ്വേ ദോസമൂലചിത്തുപ്പാദേ ച ദ്വേ മോമൂഹചിത്തുപ്പാദേ ച ദുക്ഖസഹഗതകായവിഞ്ഞാണചിത്തുപ്പാദേ ച ഠപേത്വാ അവസേസാനി സബ്ബാനി കാമാവചരചിത്തചേതസികാനി ച രൂപാരൂപലോകുത്തരചിത്തചേതസികാനി ച സബ്ബാനി അതിഇട്ഠരൂപാനി ച ഹോന്തി.

തേസുപി കാമാരമ്മണാനി ഗരും കരോന്തസ്സേവ ആരമ്മണാധിപതിപച്ചയോ. ഗരും അകരോന്തസ്സ ആരമ്മണാധിപതിപച്ചയോ ന ഹോതി. ഝാനലാഭിനോ പന അത്തനാ പടിലദ്ധാനി മഹഗ്ഗതഝാനാനി അരിയസാവകാ ച അത്തനാ പടിലദ്ധേ ലോകുത്തരധമ്മേ ഗരും അകരോന്താ നാമ നത്ഥി.

കതമേ ധമ്മാ തസ്സ പച്ചയസ്സ പച്ചയുപ്പന്നാ. അട്ഠ ലോഭ മൂലചിത്താനി അട്ഠ കാമാവചരകുസലചിത്താനി ചത്താരി കാമാവചരഞാണസമ്പയുത്തകിരിയചിത്താനി അട്ഠ ലോകുത്തരചിത്താനി തസ്സ പച്ചയസ്സ പച്ചയുപ്പന്നാ.

തത്ഥ ലോകിയാനി ഛളാരമ്മണാനി ലോഭമൂലചിത്താനം പച്ചയോ. സത്തരസ ലോകിയകുസലാനി ചതുന്നം ഞാണവിപ്പയുത്ത കുസലാനം. താനി കുസലാനിചേവ ഹേട്ഠിമമഗ്ഗഫലാനി ച നിബ്ബാനഞ്ച ചതുന്നം ഞാണസമ്പയുത്തകുസലാനം. അരഹത്തമഗ്ഗഫലാനി ച നിബ്ബാനഞ്ച ചതുന്നം ഞാണസമ്പയുത്തകിരിയാനം. നിബ്ബാനം അട്ഠന്നം ലോകുത്തര ചിത്താനന്തി.

കേനട്ഠേന ആരമ്മണം, കേനട്ഠേന അധിപതി. ആലമ്ബി തബ്ബട്ഠേന ആരമ്മണം, ആധിപച്ചട്ഠേന അധിപതി. കോ ആധിപച്ചട്ഠോ. അത്താനം ഗരും കത്വാ പവത്തേസു ചിത്തചേതസികേസു ഇസ്സരഭാവോ ആധിപച്ചട്ഠോ. ലോകേ സാമികാ വിയ ആരമ്മണാധിപതിപച്ചയ ധമ്മാ ദട്ഠബ്ബാ, ദാസാ വിയ പച്ചയുപ്പന്നധമ്മാ ദട്ഠബ്ബാ.

സുതസോമജാതകേ രാജാ പോരിസാദോ മനുസ്സമംസം ഗരും കരോന്തോ മനുസ്സമംസഹേതു രജ്ജം പഹായ അരഞ്ഞേ വിചരതി. തത്ഥ മനുസ്സമംസേ ഗന്ധരസ ധമ്മാ ആരമ്മണാധിപതിപച്ചയോ. രഞ്ഞോ പോരിസാദസ്സ ലോഭമൂലചിത്തം പച്ചയുപ്പന്നധമ്മോ. രാജാ സുത സോമോ സച്ചധമ്മം ഗരും കത്വാ സച്ചധമ്മഹേതു രജ്ജസമ്പത്തിഞ്ച ഞാതി സങ്ഘഞ്ച അത്തനോ ജീവിതഞ്ച ഛഡ്ഡേത്വാ പുന രഞ്ഞോ പോരിസാദസ്സ ഹത്ഥം ഉപഗതോ. തത്ഥ സച്ചധമ്മോ ആരമ്മണാധിപതിപച്ചയോ. രഞ്ഞോ സുതസോമസ്സ കുസലചിത്തം പച്ചയുപ്പന്നധമ്മോ. ഏസനയോ സബ്ബേസു ഗരുകതേസു ആരമ്മണേസു.

കതമോ സഹജാതാധിപതിപച്ചയോ. അധിപതിഭാവം പത്താ ചത്താരോ ധമ്മാ അധിപതിപച്ചയോ, ഛന്ദോ ചിത്തം വീരിയം വീമംസാ.

കതമേ ധമ്മോ തസ്സ പച്ചയസ്സ പച്ചയുപ്പന്നാ. അധിപതി സമ്പയുത്താ ചിത്തചേതസികാ ച അധിപതിസമുട്ഠിതാ ചിത്തജരൂപധമ്മാ ച തസ്സ പച്ചയസ്സ പച്ചയുപ്പന്നാ.

കേനട്ഠേന സഹജാതോ, കേനട്ഠേന അധിപതി.

സഹുപ്പാദനട്ഠേന സഹജാതോ, സഹജാതാനം ധമ്മാനം അഭിഭവനട്ഠേന അധിപതി. തത്ഥ സഹുപ്പാദനട്ഠേനാതി യോ ധമ്മോ സയം ഉപ്പജ്ജമാനോ അത്തനാ സഹജാതധമ്മേ ച അത്തനാ സഹേവ ഉപ്പാദേതി, തസ്സ അത്തനാ സഹജാതധമ്മാനം സഹുപ്പാദനട്ഠേന.

അഭിഭവനട്ഠേനാതി അജ്ഝോത്ഥരണട്ഠേന. യഥാ രാജാ ചക്കവത്തി അത്തനോ പുഞ്ഞിദ്ധിയാ സകലദീപവാസിനോ അഭിഭവന്തോ അജ്ഝോത്ഥരന്തോ അത്തനോ വസേ വത്താപേതി, സകലദീപവാസിനോ ച തസ്സ വസേ വത്തന്തി. തഥാ അധിപതിട്ഠാനപത്താ ഇമേ ചത്താരോ ധമ്മാ അത്തനോ അത്തനോ വിസയേ സഹജാതധമ്മേ അഭിഭവന്താ അജ്ഝോത്ഥരന്താ അത്തനോ വസേ വത്താപേന്തി, സഹജാതധമ്മാ ച തേസം വസേ വത്തന്തി. യഥാ വാ സിലാഥമ്ഭേ പഥവിധാതു ഉദകക്ഖന്ധേ ആപോധാതു അഗ്ഗിക്ഖന്ധേ തേജോധാതു വാതക്ഖന്ധേ വായോധാതു അത്തനാ സഹജാതാ തിസ്സോ ധാതുയോ അഭിഭവന്താ അജ്ഝോത്ഥരന്താ അത്തനോ ഗതിം ഗമാപേന്തി, സഹജാതധാതുയോ ച താസം ഗതിം ഗച്ഛന്തി, ഏവമേവ അധിപതിട്ഠാനപത്താ ഇമേ ചത്താരോ ധമ്മാ അത്തനോ ബലേന സഹജാതധമ്മേ അത്തനോ ഗതിം ഗമാപേന്തി, സഹജാതധമ്മാ ച തേസം ഗതിം ഗച്ഛന്തി, ഏവം സഹജാതധമ്മാനം അഭിഭവനട്ഠേന.

ഏത്ഥ വദേയ്യും, യദി സഹജാതധമ്മാനം അഭിഭവനട്ഠേന അധിപതിനാമ സിയാ. ഏവം സതി തിട്ഠതു ഛന്ദോ, ലോഭോ ഏവ അധിപതിനാമ സിയാ, സോ ഹി ഛന്ദതോപി ബലവതരോ ഹുത്വാ സഹ ജാതധമ്മേ അഭിഭവന്തോ പവത്തതീതി. വുച്ചതേ, ബാലപുഥുജ്ജനേസു ഏവ ലോഭോ ഛന്ദതോ ബലവതരോ ഹോതി, പണ്ഡിതേസു പന ഛന്ദോ ഏവ ലോഭതോ ബലവതരോ ഹുത്വാ സഹജാതധമ്മേ അഭി ഭവന്തോ പവത്തതി. സചേ ഹി ലോഭോ ഏവ ഛന്ദതോ ബലവതരോ സിയാ, കഥം ഇമേ സത്താ ലോഭസ്സ ഹത്ഥഗതാ ഭവസമ്പത്തി ഭോഗസമ്മത്തിയോ ഛഡ്ഡേത്വാ നേക്ഖമ്മധമ്മേ പൂരേത്വാ വട്ടദുക്ഖതോ നിസ്സരേയ്യും. യസ്മാ പന ഛന്ദോ ഏവ ലോഭതോ ബലവതരോ ഹോതി, തസ്മാ ഇമേ സത്താ ലോഭസ്സ ഹത്ഥഗതാ ഭവസമ്പത്തി ഭോഗസമ്പത്തിയോ ഛഡ്ഡേത്വാ നേക്ഖമ്മധമ്മേ പൂരേത്വാ വട്ടദുക്ഖതോ നിസ്സരന്തി. തസ്മാ ഛന്ദോ ഏവ ലോഭതോ ബലവതരോ ഹോതി, ഛന്ദോ ഏവ അധിപതി, ന ലോഭോതി. ഏസ നയോ ദോസാദീസുപീതി.

തത്ഥ ലോകേ മഹന്തേസു സുദുക്കരേസു പുരിസകമ്മേസു പച്ചുപട്ഠിതേസു ഇമേ ചത്താരോ ധമ്മാ കമ്മസിദ്ധിയാ സംവത്തന്തി. കഥം.

ഹീനച്ഛന്ദാ ബഹുജ്ജനാ മഹന്താനി സുദുക്കരാനി പുരിസകമ്മാനി ദിസ്വാ നിവത്തച്ഛന്ദാ ഹോന്തി. കാതും ന ഇച്ഛന്തി, അമ്ഹാകം അവിസയോതി നിരപേക്ഖാ ഠപേന്തി. ഛന്ദാധികോ പന താദിസാനി പുരിസകമ്മാനി ദിസ്വാ ഉഗ്ഗതച്ഛന്ദോ ഹോതി, അതിവിയ കാതും ഇച്ഛതി, മമ വിസയോ ഏസോതി അധിട്ഠാനം ഗച്ഛതി. സോ ഛന്ദേന അഭികഡ്ഢിതോ യാവ തം കമ്മം ന സിജ്ഝതി, താവ അന്തരാ തം കമ്മം ഛഡ്ഡേതും ന സക്കോതി. ഏവഞ്ച സതി അതിമഹന്തംപി തം കമ്മം ഏകസ്മിം കാലേ സിദ്ധം ഭവിസ്സതി.

ഹീനവീരിയാ ച ബഹുജ്ജനാ താദിസാനി കമ്മാനി ദിസ്വാ നിവത്ത വീരിയാ ഹോന്തി, ഇദം മേ കമ്മം കരോന്തസ്സ ബഹും കായദുക്ഖം വാ ചേതോദുക്ഖം വാ ഭവിസ്സതീതി നിവത്തന്തി. വീരിയാധികോ പന താദിസാനി പുരിസകമ്മാനി ദിസ്വാ ഉഗ്ഗതവീരിയോ ഹോതി, ഇദാനേവ ഉട്ഠഹിത്വാ കാതും ഇച്ഛതി. സോ ചിരകാലംപി തം കമ്മം കരോന്തോ ബഹും കായദുക്ഖം വാ ചേതോദുക്ഖം വാ അനുഭവന്തോപി തസ്മിം വീരിയ കമ്മേ നനിബ്ബിന്ദതി, മഹന്തേന കമ്മവീരിയേന വിനാ ഭവിതും ന സക്കോതി, താദിസേന വീരിയേന രത്തിദിവം വേപേന്തോ ചിത്തസുഖം വിന്ദതി. ഏവഞ്ച സതി അതിമഹന്തംപി തം കമ്മം ഏകസ്മിം കാലേ സിദ്ധം ഭവിസ്സതി.

ഹീനചിത്താ ച ബഹുജ്ജനാ താദിസാനി കമ്മാനി ദിസ്വാ നിവത്തചിത്താ ഹോന്തി. പുന ആരമ്മണംപി ന കരോന്തി. ചിത്താധികോ പന താദിസാനി കമ്മാനി ദിസ്വാ ഉഗ്ഗതചിത്തോ ഹോതി, ചിത്തം വിനോദേതുംപി ന സക്കോതി, നിച്ചകാലം തത്ഥ നിബന്ധചിത്തോ ഹോതി. സോ ചിത്തവസികോ ഹുത്വാ ചിരകാലംപി തം കമ്മം കരോന്തോ ബഹും കായദുക്ഖംവാപീതിആദിനാ ഛന്ദാധിപതിനയേന വത്തബ്ബം.

മന്ദപഞ്ഞാ ച ബഹുജ്ജനാ താദിസാനി കമ്മാനി ദിസ്വാ നിവത്തപഞ്ഞാ ഹോന്തി, കമ്മാനം ആദിമ്പി ന പസ്സന്തി, അന്തപി ന പസ്സന്തി, അന്ധകാരേ പവിസന്താ വിയ ഹോന്തി, താനി കമ്മാനി കാതും ചിത്തംപി ന നമതി. പഞ്ഞാധികോ പന താദിസാനി കമ്മാനി ദിസ്വാ ഉഗ്ഗതപഞ്ഞോ ഹോതി, കമ്മാനം ആദിംപി പസ്സതി, അന്തംപി പസ്സതി, ഫലംപി പസ്സതി, ആനിസംസംപി പസ്സതി. സുഖേന കമ്മസിദ്ധിയാ നാനാഉപായംപി പസ്സതി. സോ ചിരകാലംപി തം കമ്മം കരോന്തോതിആദിനാ വീരിയാധിപതിനയേന വത്തബ്ബം. ഇധ പന മഹതിയാ കമ്മവീമംസായാതി ച താദിസിയാ കമ്മ വീമംസായാതി ച വത്തബ്ബം.

ഏവം ലോകേ മഹന്തേസു സുദുക്കരേസു പുരിസകമ്മേസു പച്ചുപട്ഠിതേസു ഇമേ ചത്താരോ ധമ്മാ കമ്മസിദ്ധിയാ സംവത്തന്തി. ഇമേസഞ്ച ചതുന്നം അധിപതീനം വിജ്ജമാനത്താ ലോകേ പുരിസവിസേസാ നാമ ദിസ്സന്തി, സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധാ നാമ ദിസ്സന്തി, സബ്ബഞ്ഞുബോധിസത്താ നാമ ദിസ്സന്തി, പച്ചേകബുദ്ധാ നാമ ദിസ്സന്തി, പച്ചേകബോധിസത്താനാമ ദിസ്സന്തി, അഗ്ഗസാവകാനാമ മഹാസാവകാ നാമ സാവകബോധിസത്താ നാമ ദിസ്സന്തി. ലോകേപി ഏവരൂപാനം പുരിസവിസേസാനം വസേന സത്ത ലോകസ്സ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ പഞ്ഞാസിപ്പവിസേസാ ച പരിഭോഗവത്ഥുവിസേസാ ച ദിസ്സന്തീതി. അധിപതിപച്ചയദീപനാ നിട്ഠിതാ.

ർ. അനന്തരപച്ചയോ

കതമോ അനന്തരപച്ചയോ. അനന്തരേ ഖണേ നിരുദ്ധോ ചിത്ത ചേതസികധമ്മസമൂഹോ അനന്തരപച്ചയോ.

കതമോ ധമ്മോ അനന്തരപച്ചയസ്സ പച്ചയുപ്പന്നോ. പച്ഛിമേ അനന്തരേ ഏവ ഖണേ ഉപ്പന്നോ ചിത്തചേതസികധമ്മസമൂഹോ തസ്സ പച്ചയസ്സ പച്ചയുപ്പന്നോ.

ഏകസ്മിം ഭവേ പടിസന്ധിചിത്തം പഠമഭവങ്ഗചിത്തസ്സ അനന്തര പച്ചയോ, പഠമ ഭവങ്ഗചിത്തം ദുതിയഭവങ്ഗചിത്തസ്സ അനന്തരപച്ചയോതിആദിനാ വത്തബ്ബോ.

യദാ പന ധമ്മയമകേ സുദ്ധാവാസാനം ദുതിയേ അകുസലേ ചിത്തേ വത്തമാനേതി വുത്തനയേന തസ്സ സത്തസ്സ അത്തനോ അഭിനവം അത്തഭാവം ആരബ്ഭ ഏതം മമ ഏസോഹമസ്മി ഏസോ മേ അത്താതി പവത്തം ഭവനികന്തിക തണ്ഹാസഹഗതചിത്തം ഉപ്പജ്ജതി. തദാ പഠമം ദ്വിക്ഖത്തും ഭവങ്ഗം ചലതി. തതോ മനോദ്വാരാവജ്ജനചിത്തം ഉപ്പജ്ജതി. തതോ സത്ത ഭവനികന്തികജവനാനി ഉപ്പജ്ജന്തി. തതോ പരം ഭവങ്ഗവാരോ.

അപി ച സോ സത്തോ തദാ പച്ചുപ്പന്നഭവേ കിഞ്ചി ന ജാനാതി, പുബ്ബഭവേ അത്തനാ അനുഭൂതം ആരമ്മണം അനുസ്സരമാനോ അച്ഛതി. വത്ഥുസ്സ പന അതിദുബ്ബലത്താ തഞ്ച ആരമ്മണം അപരിബ്യത്തമേവ ഹോതി. തം ആരബ്ഭ ഉദ്ധച്ചസഹഗതചിത്തമേവ ബഹുലം പവത്തതി.

യദാ ഗബ്ഭോ ഥോകം വഡ്ഢമാനോ ഹോതി അതിരേകദ്വേമാസം ഗതോ, തദാ ചക്ഖാദീനി ഇന്ദ്രിയാനി പരിപുണ്ണാനി ഹോന്തി. ഏവം സന്തേപി മാതുഗബ്ഭേ ആലോകാദീനം പച്ചയാനം അഭാവതോ ചക്ഖുവിഞ്ഞാണാദീനി ചത്താരി വിഞ്ഞാണാനി നുപ്പജ്ജന്തി, കായവിഞ്ഞാണമനോവിഞ്ഞാണാനി ഏവ ഉപ്പജ്ജന്തി. സോ സത്തോ മാതുയാ ഇരിയാപഥപരിവത്തനാദീസു ബഹൂനി ദുക്ഖദോമനസ്സാനി പച്ചനുഭോതി. വിജായനകാലേ പന ഭുസം ദുക്ഖം നിഗച്ഛതിയേവ. വിജായിത്വാപി യാവ വത്ഥുരൂപാനി മുദൂനി ഹോന്തി, പരിപാകം ന ഗച്ഛന്തി, താവ സോ അതിമന്ദരൂപോ ഉത്താനസേയ്യകോ ഹുത്വാ അച്ഛതി. ന കിഞ്ചി പച്ചുപ്പന്നം ആരമ്മണം സല്ലക്ഖേതി. യേഭുയ്യേന പുരിമ ഭവാനുസാരീ ഏവ തസ്സ വിഞ്ഞാണം ഹോതി. സചേ സോ നിരയ ഭവതോ ആഗതോ ഹോതി, സോ വിരൂപമുഖബഹുലോ ഹോതി. പുരിമാനി നിരയാരമ്മണാനി ആരബ്ഭ ഖണേ ഖണേ വിരൂപമുഖമസ്സ പഞ്ഞായതി. അഥ ദേവലോകതോ ആഗതോ ഹോതി, ദിബ്ബാനി ആരമ്മണാനി ആരബ്ഭ വിപ്പസന്നമുഖബഹുലോ ഹോതി, ഖണേ ഖണേ മിഹിതമുഖമസ്സ പഞ്ഞായതി.

യദാ പന വത്ഥുരൂപാനി തിക്ഖാനി ഹോന്തി, പരിപാകം ഗച്ഛന്തി. വിഞ്ഞാണാനി ചസ്സ സുവിസദാനി പവത്തന്തി. തദാ അമന്ദരൂപോ ഹുത്വാ കീളന്തോ ലീളന്തോ മോദന്തോ പമോദന്തോ അച്ഛതി. പച്ചുപ്പന്നേ ആരമ്മണാനി സല്ലക്ഖേതി. മാതുഭാസം സല്ലക്ഖേതി. ഇധ ലോകാനുസാരീ വിഞ്ഞാണമസ്സ ബഹുലം പവത്തതി. പുരിമജാതിം പമുസ്സതി.

കിം പന സബ്ബോപി സത്തോ ഇമസ്മിം ഠാനേ ഏവ പുരിമം ജാതിം പമുസ്സതീതി ചേ. ന സബ്ബോപി സത്തോ ഇമസ്മിം ഠാനേ ഏവ പമുസ്സതി. കോചി അതിരേകതരം ഗബ്ഭവാസദുക്ഖേന പരിപീളിതോ ഗബ്ഭേ ഏവ പമുസ്സതി. കോചി വിജായനകാലേ, കോചി ഇമസ്മിം ഠാനേ പമുസ്സതി. കോചി ഇതോപരമ്പി ദഹരകാലേ ന പമുസ്സതി. വുഡ്ഢകാലേ ഏവ പമുസ്സതി. കോചി യാവജീവംപി ന പമുസ്സതി. ദ്വേ തയോ ഭവേ അനുസ്സരന്തോപി അത്ഥിയേവ. ഇമേ ജാതിസ്സരസത്താ നാമ ഹോന്തി.

തത്ഥ വിജായനകാലതോ പട്ഠായ ഛദ്വാരികവീഥിചിത്താനി പവത്തന്തി. പച്ചുപ്പന്നാരമ്മണം സല്ലക്ഖണതോ പട്ഠായ ഛദ്വാരികവീഥി ചിത്താനി പരിപുണ്ണാനി പവത്തന്തി. സബ്ബത്ഥപി പുരിമം പുരിമം അനന്തരേ നിരുദ്ധം ചിത്തം പച്ഛിമസ്സ പച്ഛിമസ്സ അനന്തരേ ഉപ്പന്നസ്സ ചിത്തസ്സ അനന്തര പച്ചയോ ഹോതി. അയഞ്ച അനന്തരപച്ചയോ നാമ അനമതഗ്ഗേ സംസാരേ ഏകസ്സ സത്തസ്സ ഏകപ്പബന്ധോ ഏവ ഹോതി. യദാ സത്തോ അരഹത്ത മഗ്ഗം ലഭിത്വാ ഖന്ധപരിനിബ്ബാനം പാപുണാതി, തദാ ഏവ സോ പബന്ധോ ഛിജ്ജതി.

കേനട്ഠേന അനന്തരോ, കേനട്ഠേന പച്ചയോതി. അത്തനോ അനന്തരേ അത്തസദിസസ്സ ധമ്മന്തരസ്സ ഉപ്പാദനട്ഠേന അനന്തരോ, ഉപകാരകട്ഠേന പച്ചയോ. തത്ഥ അത്തസദിസസ്സാതി സാരമ്മണ ഭാവേന അത്തനാ സദിസസ്സ. സാരമ്മണഭാവേനാതി ച യോ ധമ്മോ ആരമ്മണേന വിനാ ന പവത്തതി, സോ സാരമ്മണോ നാമ, ഏവം സാരമ്മണഭാവേന. ധമ്മന്തരസ്സ ഉപ്പാദനട്ഠേനാതി പുരിമസ്മിം ചിത്തേ നിരുദ്ധേപി തസ്സ ചിന്തനകിരിയാവേഗോ ന വൂപസമ്മതി, പച്ഛിമം ചിത്തം ഉപ്പാദേത്വാ ഏവ വൂപസമ്മതി, ഏവം പച്ഛിമസ്സ ധമ്മന്തരസ്സ ഉപ്പാദനട്ഠേന.

തത്ഥ പുരിമാ പുരിമാ മാതുപരമ്പരാ വിയ അനന്തരപച്ചയപരമ്പരാ ദട്ഠബ്ബാ. പച്ഛിമാ പച്ഛിമാ ധീതുപരമ്പരാ വിയ തസ്സ പച്ചയുപ്പന്നപരമ്പരാ ദട്ഠബ്ബാ. ഏവം സന്തേ അരഹന്താനം സബ്ബപച്ഛിമം പരിനിബ്ബാനചിത്തമ്പി പുന പടിസന്ധിചിത്തസങ്ഖാതം ധമ്മന്തരം ഉപ്പാദേയ്യാതി. ന ഉപ്പാദേയ്യ. കസ്മാ, തദാ കമ്മകിലേസവേഗാനം സബ്ബസോ പടിപ്പസ്സദ്ധിഭാവേന അച്ചന്തസന്തതരത്താ തസ്സ ചിത്തസ്സാതി. അനന്തരപച്ചയ ദീപനാ നിട്ഠിതാ.

൫. സമനന്തരപച്ചയോ

പച്ചയധമ്മവിഭാഗോ ച പച്ചയുപ്പന്നധമ്മവിഭാഗോ ച അനന്തപച്ചയ സദിസോ.

കേനട്ഠേന സമനന്തരോതി. സുട്ഠു അനന്തരട്ഠേന സമനന്തരോ. യഥാ സിലാഥമ്ഭാദീസു രൂപകലാപാ ഏകാബദ്ധാ സമാനാപി രൂപ ധമ്മഭാവേന സണ്ഠാന ജാതികത്താ മജ്ഝേ പരിച്ഛേദരൂപസഹിതാ ഏവ ഹോന്തി. ദ്വിന്നം രൂപകലാപാനം മജ്ഝേ അന്തരം നാമ വിവരം നാമ അത്ഥിയേവ. ന തഥാ പുരിമപച്ഛിമാനം ദ്വിന്നം ചിത്തചേതസിക കലാപാനം മജ്ഝേ. തേ പന അരൂപധമ്മഭാവേന അസണ്ഠാന ജാതികത്താ മജ്ഝേ പരിച്ഛേദധമ്മസ്സ നാമ കസ്സചി ആകാസവിവരസ്സ അഭാവതോ സബ്ബസോ അന്തര രഹിതാ ഏവ ഹോന്തി. ലോകസ്സപി ദ്വിന്നം കലാപാനം അന്തരം നാമ ന ദിസ്സതി. തതോ ഇമേ സത്താ ചിത്തം നാമ നിച്ചം ധുവം ഥാവരം അവിപരിണാമധമ്മന്തി ഏവം ചിത്തേ നിച്ചസഞ്ഞിനോ ഹോന്തി. ഏവം സുട്ഠു അനന്തരട്ഠേന സമനന്തരോ. അനന്തരട്ഠേനോതി ച അത്തനോ അനന്തരേ അത്തസദിസസ്സ ധമ്മന്തരസ്സ ഉപ്പാദനട്ഠേനോതി പുബ്ബേ വുത്തമേവ.

ഏവം സന്തേ നിരോധസമാപത്തികാലേ പുരിമചിത്തം നാമ നേവ സഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനചിത്തം, പച്ഛിമചിത്തം നാമ അരിയഫലചിത്തം, ദ്വിന്നം ചിത്താനം അന്തരേ ഏകരത്തിദിവമ്പി ദ്വേരത്തിദിവാനിപി.ല. സത്തരത്തിദിവാനിപി അചിത്തകോ ഹോതി. അസഞ്ഞസത്തഭൂമിയംപി പുരിമേ കാമഭവേ ചുതിചിത്തം പുരിമചിത്തം നാമ. പച്ഛിമേ കാമഭവേ പടിസന്ധിചിത്തം പച്ഛിമചിത്തം നാമ, ദ്വിന്നം ചിത്താനം അന്തരേ അസഞ്ഞസത്തഭവേ പഞ്ചകപ്പസതാനി പുഗ്ഗലോ അചിത്തകോ തിട്ഠതി. തത്ഥ ദ്വേ പുരിമചിത്താനി അത്തനോ അനന്തരേ അത്തസദിസസ്സ ധമ്മന്തരസ്സ ഉപ്പാദനപച്ചയസത്തിരഹിതാനി ഹോന്തീതി. ന ഹോന്തി. മഹന്തേഹി പന ഭാവനാപണിധിബലേഹി പടിബാഹിതത്താ പുരിമചിത്താനി ച നിരുജ്ഝമാനാനി അനന്തരേ ധമ്മന്തരസ്സ ഉപ്പാദന സത്തിസഹിതാനി ഏവ നിരുജ്ഝന്തി. പച്ഛിമചിത്താനി ച ഉപ്പജ്ജമാനാനി തസ്മിം ഖണേ ഏകാബദ്ധഭാവേന അനുപ്പജ്ജിത്വാ ചിരകാലേ ഏവ ഉപ്പജ്ജന്തി. ന ച ഏത്തകമത്തേന പുരിമചിത്താനം അനന്തരേ ധമ്മന്തരസ്സ ഉപ്പാദന സത്തിനാമ നത്ഥീതി ച, തേ അനന്തരപച്ചയധമ്മാ നാമ ന ഹോന്തീതി ച സക്കാ വത്തും. യഥാ തം രഞ്ഞോ യോധാ നാമ അത്ഥി, കദാചി രാജാ കാലം ഞത്വാ തുമ്ഹേ ഇദാനി മായുജ്ഝഥ, യുദ്ധകാലോ ന ഹോതി, അസുകസ്മിം കാലേ ഏവ യുജ്ഝഥാതി വദേയ്യ. തേ ച തദാ അയുജ്ഝമാനാ വിചരേയ്യും. ഏവം സന്തേപി തേസം യുജ്ഝനസത്തി നാമ നത്ഥീതി ച, തേ യോധാ നാമ ന ഹോന്തീതി ച ന സക്കാ വത്തുന്തി.

ഏത്ഥ വദേയ്യും, ഇമസ്മിം പച്ചയേ തേ പന അരൂപധമ്മഭാവേന അസണ്ഠാന ജാതികത്താ മജ്ഝേപരിച്ഛേദധമ്മസ്സ നാമ കസ്സചി അഭാവതോ സബ്ബസോ അന്തരരഹിതാ ഏവ ഹോന്തീതി വുത്തം. ഏവം സന്തേ പുബ്ബേ ആരമ്മണ പച്ചയേ ഭേരിസദ്ദവീണാസദ്ദോപമാഹി യോ ചിത്താനം ഖണേ ഖണേ ഉപ്പാദോ ച നിരോധോ ച വുത്തോ, സോ അമ്ഹേഹി കഥം പച്ചേതബ്ബോതി. അഞ്ഞമഞ്ഞവിരുദ്ധാനം നാനാചിത്താനം ഖണമത്തേപി പുബ്ബാപര

പരിവത്തനസ്സ ലോകേ പഞ്ഞായനതോ. അയമത്ഥോ പുബ്ബേ ചിത്ത യമകദീപനിയം വിത്ഥാരതോ വുത്തോയേവാതി. സമനന്തരപച്ചയ ദീപനാ നിട്ഠിതാ.

൹. സഹജാതപച്ചയോ

പച്ചയധമ്മവിഭാഗോ ച പച്ചയുപ്പന്നധമ്മവിഭാഗോച വുച്ചതി. ഏകതോ ഉപ്പന്നാ സബ്ബേപി ചിത്തചേതസികാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞം സഹജാത പച്ചയാ ച ഹോന്തി സഹജാതപച്ചയുപ്പന്നാ ച. പടിസന്ധിനാമക്ഖന്ധാ ച പടിസന്ധിസഹജാതം ഹദയവത്ഥു ച അഞ്ഞമഞ്ഞം സഹജാതപച്ചയാ ച ഹോന്തി സഹജാതപച്ചയുപ്പന്നാ ച. സബ്ബാനി മഹാഭൂതാനിപി അഞ്ഞമഞ്ഞം സഹജാതപച്ചയാ ച ഹോന്തി പച്ചയുപ്പന്നധമ്മാ ച. പടിസന്ധിചിത്തസ്സ ഉപ്പാദക്ഖണേ സബ്ബാനി കമ്മജരൂപാനി ച പവത്തികാലേ തസ്സ തസ്സ ചിത്തസ്സ ഉപ്പാദക്ഖണേ തേന തേന ചിത്തേന ജാതാനി സബ്ബാനി ചിത്തജരൂപാനി ച സഹജാതചിത്തസ്സ പച്ചയുപ്പന്നാനി നാമ. സബ്ബാനി ഉപാദാരൂപാനി സഹജാതമഹാഭൂതാനം പച്ചയുപ്പന്നാനി നാമ.

കേനട്ഠേന സഹജാതോ, കേനട്ഠേന പച്ചയോ. സഹ ജാനനട്ഠേന സഹജാതോ, ഉപകാരകട്ഠേന പച്ചയോ. തത്ഥ സഹജാനനട്ഠേനാതി യോ ധമ്മോ ജായമാനോ അത്തനോ പച്ചയുപ്പന്നേഹി ധമ്മേഹി സഹേവ സയഞ്ച ജായതി ഉപ്പജ്ജതി, അത്തനോ പച്ചയുപ്പന്നേ ച ധമ്മേ അത്തനാ സഹേവ ജനേതി ഉപ്പാദേതി, തസ്സ സോ അത്ഥോ സഹജാനനട്ഠോ നാമ.

യഥാ സൂരിയോ നാമ ഉദയന്തോ സൂരിയാതപേ ച സൂരിയാ ലോകേ ച അത്തനാ സഹേവ ജനയന്തോ ഉദേതി. യഥാ ച പദീപോ നാമ ജലന്തോ പദീപാതപേ ച പദീപാലോകേ ച അത്തനാ സഹേവ ജനയന്തോ ജലതി. ഏവമേവം അയം പച്ചയധമ്മോ ഉപ്പജ്ജമാനോ അത്തനോ പച്ചയുപ്പന്നധമ്മേ അത്തനാ സഹേവ ഉപ്പാദേതി. തത്ഥ സൂരിയോ വിയ ഏകമേകോ നാമ ധമ്മോ, സൂരിയാതപാ വിയ തംസമ്പയുത്തധമ്മാ, സൂരിയാലോകാ വിയ സഹജാതരൂപധമ്മാ. തഥാ സൂരിയോ വിയ ഏകമേകോ മഹാഭൂതരൂപധമ്മോ, സൂരിയാതപാ വിയ സഹജാതമഹാഭൂതധമ്മാ, സൂരിയാലോകാ വിയ സഹജാതഉപാദാരൂപധമ്മാ, ഏസ നയോ പദീപുപമായപീതി. സഹജാതപച്ചയദീപനാ നിട്ഠിതാ.

൭. അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയോ

സഹജാതപച്ചയേ വിഭത്തേസു ധമ്മേസു യോ യോ പച്ചയ ധമ്മോതി വുത്തോ, സോ സോ എവ ഇധ പച്ചയധമ്മോ ചേവ പച്ചയുപ്പന്ന ധമ്മോ ച ഹോതി. സബ്ബേപി ചിത്തചേതസികാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ പച്ചയധമ്മാ ച ഹോന്തി അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ പച്ചയുപ്പന്നധമ്മാ. സഹജാതാ ചത്താരോ മഹാഭൂതാ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ പച്ചയധമ്മാ ച ഹോന്തി അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ പച്ചയുപ്പന്നധമ്മാ ച. പടിസന്ധിനാമക്ഖന്ധാ ച പടിസന്ധി സഹജാതം ഹദയവത്ഥുരൂപഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ പച്ചയധമ്മാ ച ഹോന്തി അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ പച്ചയുപ്പന്നധമ്മാ ച. അത്ഥോ സുവിഞ്ഞേയ്യോയേവ.

യഥാ അഞ്ഞമഞ്ഞം നിസ്സായ ഉസ്സാപിതാ തയോ ദണ്ഡാ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ നിസ്സയാ ച ഹോന്തി, അഞ്ഞമഞ്ഞം നിസ്സിതാ ച. തേസു ഏകമേകസ്മിം ഉസ്സിതേ സബ്ബേ ഉസ്സിതാ ഹോന്തി, ഏകമേകസ്മിം പതന്തേ സബ്ബേ പതന്തി. ഏവം അഞ്ഞമഞ്ഞധമ്മാ ച ദട്ഠബ്ബാ.

ഏത്ഥ വദേയ്യും, സബ്ബേ ചേതസികാ ധമ്മാ ചിത്തപച്ചയം അലഭ മാനാ ഉപ്പജ്ജിതും ന സക്കോന്തീതി യുത്തം. കസ്മാ. ഫുസനാദീനം ചേതസിക കിച്ചാനം വിജാനനകിച്ചപുബ്ബങ്ഗമത്താ, മനോപുബ്ബങ്ഗമാതി ഹി വുത്തം. ചിത്തം പന ചേതസികപച്ചയം അലഭമാനം ഉപ്പജ്ജിതും ന സക്കോതീതി ന യുജ്ജേയ്യാതി. വുച്ചതേ, ചേതസികധമ്മാ നാമ ചിത്തസ്സ സഹായങ്ഗാനി ഹോന്തി. തസ്മാ തേഹി വിനാ ചിത്തമ്പി ഉപ്പജ്ജിതും ന സക്കോതിയേവ. ഏസേവ നയോ ചതൂസു മഹാഭൂതേസുപീതി. ഉപാദാരൂപാനി പന മഹാഭൂതാനം നിസ്സന്ദമത്തത്താ സഹായങ്ഗാനി ന ഹോന്തീതി. നനു ആഹാരരൂപഞ്ച ജീവിതരൂപഞ്ച പച്ചയവിസേസത്താ സഹായങ്ഗം ഹോതീതി. വുച്ചതേ, ഠിതിയാ ഏവ സഹായങ്ഗം ഹോതി. ന ഉപ്പാദേ. ഇധ പന ഉപ്പാദേ സഹായങ്ഗം അധിപ്പേതന്തി. അഞ്ഞമഞ്ഞപച്ചയദീപനാ നിട്ഠിതാ.

൮. നിസ്സയപച്ചയോ

തിവിധോ നിസ്സയപച്ചയോ, സഹജാതനിസ്സയോ വത്ഥു പുരേജാതനിസ്സയോ വത്ഥാരമ്മണപുരേജാതനിസ്സയോ.

തത്ഥ കതമോ സഹജാതനിസ്സയോ. സബ്ബോ സഹജാത പച്ചയോ സഹജാതനിസ്സയോ. തസ്മാ തത്ഥ പച്ചയവിഭാഗോ ച പച്ചയുപ്പന്നവിഭാഗോ ച സഹജാതപച്ചയേ വുത്തനയേന വേദിതബ്ബോ.

കതമോ പന വത്ഥുപുരേജാതനിസ്സയോ. ഛ വത്ഥൂനി ചക്ഖു വത്ഥു സോതവത്ഥു ഘാനവത്ഥു ജിത്ഹവത്ഥു കായവത്ഥു ഹദയവത്ഥു. ഇമാനി ഛവത്ഥൂനി പവത്തികാലേ സത്താനം വിഞ്ഞാണധാതൂനം വത്ഥുപുരേ ജാതനിസ്സയോ.

വത്ഥുരൂപമേവ പുരേജാതം ഹുത്വാ നിസ്സയോ വത്ഥുപുരേജാത നിസ്സയോ. തത്ഥ ചിത്തചേതസികാനം നിസ്സയട്ഠാനട്ഠേന വത്ഥു നാമ. പുരേജാതന്തി അത്തനോ അത്തനോ പച്ചയുപ്പന്നസ്സ ധമ്മസ്സ ഉപ്പത്തിക്ഖണതോ പുരിമേ ഖണേ ജാതം.

തത്ഥ പടിസന്ധിചിത്തം തദാ പുരേജാതസ്സ വത്ഥുരൂപസ്സ അഭാവതോ അത്തനാ സഹുപ്പന്നമേവ ഹദയവത്ഥുരൂപം നിസ്സായ ഉപ്പജ്ജതി. പഠമ ഭവങ്ഗചിത്തം പന പടിസന്ധിചിത്തേന സഹുപ്പന്നഹദയ വത്ഥുരൂപം നിസ്സായ ഉപ്പജ്ജതി. ദുതിയഭവങ്ഗചിത്തം പഠമഭവങ്ഗചിത്തേന സഹുപ്പന്നം നിസ്സായ ഉപ്പജ്ജതി. ഏവം തതിയഭവങ്ഗചിത്തം ദുതിയ ഭവങ്ഗചിത്തേന സഹുപ്പന്നന്തിആദിനാ യാവമരണാസന്നകാലാ ദ്വിന്നം മനോധാതുമനോവിഞ്ഞാണധാതൂനം വത്ഥുപുരേജാതനിസ്സയോ വേദിതബ്ബോ.

യഥാ വീണാസദ്ദാ നാമ വീണാതന്തീസു വീണാദണ്ഡകേഹി പഹരണവേഗേന ഏവ ജായന്തി, നോ അഞ്ഞഥാ. തഥാ പഞ്ചവിഞ്ഞാണാനി നാമ പഞ്ചവത്ഥുസങ്ഖാതേസു പഞ്ചദ്വാരേസു പഞ്ചന്നം ആരമ്മണാനം ആപാതാ ഗമനവേഗേന ഏവ ജായന്തി, നോ അഞ്ഞഥാ.

ആപാതാഗമനഞ്ച തേസം ദ്വാരാരമ്മണാനം ഠിതിപത്തകാലേ ഏവ ഹോതി. ആപാതാഗമനപച്ചയാ ച ദ്വിക്ഖത്തും ഭവങ്ഗം ചലതി. ഭവങ്ഗചലന പച്ചയാ ച ആവജ്ജനം ഉപ്പജ്ജതി. ആവജ്ജനപച്ചയാ ച താനി പഞ്ചവിഞ്ഞാണാനി ഉപ്പജ്ജന്തി. തസ്മാ ചക്ഖാദീനി പഞ്ചവത്ഥൂനി പുരേ അതീതഭവങ്ഗചിത്തസ്സ ഉപ്പാദക്ഖണേ ഉപ്പന്നാനി ഏവ പഞ്ചവിഞ്ഞാണധാതൂനം വത്ഥുപുരേജാതപച്ചയാ ഹോന്തി.

മരണാസന്നകാലേ പന സബ്ബാനി ഛ വത്ഥൂനി ചുതിചിത്തതോ പുരേ സത്തരസമസ്സ ഭവങ്ഗചിത്തസ്സ ഉപ്പാദക്ഖണേ ഏവേ ഉപ്പജ്ജന്തി, തതോ പരം ന ഉപ്പജ്ജന്തി. തസ്മാ മരണാസന്നകാലേ ഭവങ്ഗചിത്താനി ച സബ്ബാനി ഛദ്വാരികവീഥിചിത്താനി ച ചുതിചിത്തഞ്ച പുരേതരം ഉപ്പന്നാനി താനിയേവ അത്തനോ അത്തനോ വത്ഥൂനി നിസ്സായ ഉപ്പജ്ജന്തി. അയം വത്ഥുപുരേജാത നിസ്സയോ.

കതമോ പന വത്ഥാരമ്മണപുരേജാതനിസ്സയോ. യദാ അത്തനോ അജ്ഝത്തം വത്ഥുരൂപം ആരബ്ഭ യം രൂപം നിസ്സായ മമ മനോവിഞ്ഞാണം വത്തതി, എതം മമ ഏസോ ഹമസ്മി ഏസോ മേ അത്താതി ഏവം തണ്ഹാമാന ദിട്ഠീഹി ഗഹണവസേന വാ എതം അനിച്ചം എതം ദുക്ഖം എതം അനത്താതി ഏവം സമ്മസനവസേന വാ ആവജ്ജനാദീനി മനോദ്വാരികവീഥി ചിത്താനി പവത്തന്തി. തദാ തം തം വത്ഥുരൂപം പച്ചേകം തേസം നിസ്സയവത്ഥു ച ഹോതി തേസം ആരമ്മണഞ്ച. തസ്മാ തം തം ഹദയരൂപം തസ്സ തസ്സ ചിത്തുപ്പാദസ്സ വത്ഥാരമ്മണപുരേജാതപച്ചയോ ഹോതി. അയം വത്ഥാരമ്മണ പുരേജാതനിസ്സയോ. ഏവം നിസ്സയപച്ചയോ തിവിധോ ഹോതി.

ഇധ സുത്തന്തനിസ്സയോപി വത്തബ്ബോ. ഇമേ മനുസ്സാ വാ തിരച്ഛാനഗതാ വാ രുക്ഖാദയോ വാ മഹാപഥവിയം പതിട്ഠിതാ, മഹാ പഥവീ ച ഹേട്ഠാ മഹാഉദകക്ഖന്ധേ, മഹാഉദകക്ഖന്ധോ ച ഹേട്ഠാ മഹാവാതക്ഖന്ധേ, മഹാവാതക്ഖന്ധോ ച ഹേട്ഠാ അജടാകാസേ, മനുസ്സാ ഗേഹേസു, ഭിക്ഖൂ വിഹാരേസു, ദേവാ ദിബ്ബവിമാനേസൂതിആദിനാ സബ്ബം ലോകപ്പവത്തിം ഞത്വാ നിസ്സയപച്ചയോ വേദിതബ്ബോ. നിസ്സയപച്ചയദീപനാ നിട്ഠിതാ.

൯. ഉപനിസ്സയപച്ചയോ

തിവിധോ ഉപനിസ്സയപച്ചയോ, ആരമ്മണൂപനിസ്സയോ അനന്തരൂപനിസ്സയോ പകതൂപനിസ്സയോ. തത്ഥ ആരമ്മണൂപ നിസ്സയോ ആരമ്മണാധിപതിപച്ചയസദിസോ, അനന്തരൂപനിസ്സയോ അനന്തരപച്ചയസദിസോ.

കതമോ പകതൂപനിസ്സയോ. സബ്ബേപി അതീതാനാഗത പച്ചുപ്പന്നാ അജ്ഝത്തബഹിദ്ധാഭൂതാ ചിത്തചേതസികരൂപധമ്മാ ച നിബ്ബാനഞ്ച പഞ്ഞത്തി ച സബ്ബേസം പച്ചുപ്പന്നാനം ചിത്തചേതസികാനം ധമ്മാനം യഥാരഹം പകതൂപനിസ്സയോ.

തത്ഥ അതീതോ പരിനിബ്ബുതോ അമ്ഹാകം ബുദ്ധോ ച ധമ്മോ ച അരിയസാവകസങ്ഘോ ച സമ്മുതിസങ്ഘപരമ്പരാ ച അമ്ഹാകം പച്ഛിമ ജനാനം കുസലുപ്പത്തിയാ പകതൂപനിസ്സയപച്ചയോ. തഥാ ലോകേ അതീതാ കാലങ്കതാ മാതാപിതരോ ച ആചരിയാ ച പണ്ഡിതസമണബ്രാഹ്മണാ ച പാകടാ നാനാതിത്ഥാചരിയാ ച മഹിദ്ധികാ മഹാനുഭാവാ പോരാണകരാജാനോ ച പച്ഛിമകാനം ജനാനം കുസലുപ്പത്തിയാ വാ അകുസലുപ്പത്തിയാ വാ സുഖദുക്ഖുപ്പത്തിയാ വാ പകതൂപനിസ്സയോ. തഥാ ഹി തേ പച്ഛിമകാനം ജനാനം അത്ഥായ നാനാസദ്ധമ്മപഞ്ഞത്തിയോ വാ നാനാഅസദ്ധമ്മപഞ്ഞത്തിയോ വാ നാനാലോകൂപകരണാനി വാ പുരേ പട്ഠപേസും. പച്ഛിമജനാ ച തേഹി പട്ഠപിതേസു ദാനസീലാദിധമ്മേസു വാ ലോകചാരിത്ത കുലഗോത്തചാരിത്ത ധമ്മേസു വാ നാനാദിട്ഠിവാദേസു വാ നാനാകമ്മായതനസിപ്പായതന വിജ്ജാഠാനേസു വാ യഥാപട്ഠപിതേസു ഗാമനിഗമനഗരഖേത്തവത്ഥു തളാകപോക്ഖരണിആവാടാദീസു വാ ഗേഹരഥസകടനാവാ സമ്പോതസമ്ബന്ധാദീസു വാ ജാതരൂപരജതമണിമുത്താദീസു വാ ദായജ്ജം പടിപജ്ജന്താ ലോകേ വഡ്ഢന്തി.

അനാഗതോപി മേത്തേയ്യോ നാമ ബുദ്ധോ ച തസ്സ ധമ്മോ ച തസ്സ സങ്ഘോ ച ഏതരഹി ബഹുജ്ജനാനം പാരമിപുഞ്ഞപ്പവത്തിയാ പകതൂപനിസ്സയപച്ചയോ. തഥാ ഇമസ്മിം ഭവേ ച പച്ഛിമേ കാലേ പടിലഭിസ്സമാനാ ഇസ്സരിയട്ഠാനധനധഞ്ഞസമ്പത്തിയോ പുരിമേ കാലേ ഠിതാനം മഹാജനാനം നാനാഭിസങ്ഖാരുപ്പത്തിയാ പകതൂപനിസ്സയ പച്ചയോ. അനാഗതഭവേ ച അനുഭവിസ്സമാനാ ഭവസമ്പത്തി ഭോഗ സമ്പത്തിയോ മഗ്ഗഫലനിബ്ബാനസമ്പത്തിയോ ച ഏതരഹി പച്ചുപ്പന്നഭവേ ഠിതാനം ദാനസീലാദിപുഞ്ഞകിരിയുപ്പത്തിയാ പകതൂപനിസ്സയപച്ചയോ. യഥാ ഹി ലോകേ ഹേമന്തേ കാലേ ധഞ്ഞപ്ഫലാനി ലഭിസ്സാമാതി വസ്സികേ കാലേ കസ്സനവപ്പനകമ്മാനി ആരഭന്തി, കമ്മേ സിദ്ധേ തം തം ധനം ലഭിസ്സാമാതി പുബ്ബഭാഗേ തം തം വീരിയകമ്മം വാ തം തം പഞ്ഞാകമ്മം വാ ആരഭന്തി. തത്ഥ ധഞ്ഞപ്ഫലപ്പടിലാഭോ ച തം തം ധനപ്പടി ലാഭോച തം തം കമ്മാരമ്ഭസ്സ അനാഗതപകതൂപനിസ്സയപച്ചയോ തം തം കമ്മാരമ്ഭോ ച ധഞ്ഞപ്ഫലപ്പടിലാഭസ്സ ച തം തം ധനപ്പടി ലാഭസ്സ ച അതീതപകതൂപനിസ്സയപച്ചയോ. ഏവമേവ പച്ഛിമേ അനാഗതേ കാലേ നാനാകമ്മപ്ഫലാനി സമ്പസ്സന്താ പത്ഥയന്താ മഹാജനാ പുരിമേ പച്ചുപ്പന്നേ കാലേ നാനാപുഞ്ഞകമ്മാനി ആരഭന്തി. തത്ഥ പുഞ്ഞപ്ഫലാനി പുഞ്ഞകമ്മാനം അനാഗതപകതൂപനിസ്സയപച്ചയോ. പുഞ്ഞകമ്മാനി പുഞ്ഞപ്ഫലാനം

അതീതപകതൂപനിസ്സയപച്ചയോ. തസ്മാ അനാഗതപകതൂപനിസ്സയോപി അതീതപകതൂപനിസ്സയോ വിയ അതിമഹന്തോ പച്ചയോ ഹോതി.

പച്ചുപ്പന്നാ ബുദ്ധായോ പച്ചയാ പച്ചുപ്പന്നാനം മനുസ്സദേവബ്രഹ്മാനം പച്ചുപ്പന്നാ മാതാപിതരോ പച്ചുപ്പന്നാനം പുത്തധീതാദീനം പച്ചുപ്പന്നപകതൂപനിസ്സയോ നാമ. സോ സുപാകടോയേവ.

അജ്ഝത്തഭൂതാ പകതൂപനിസ്സയധമ്മാ നാമ ബുദ്ധാദീസു സവിഞ്ഞാണകസന്താനേസു ഉപ്പന്നാ പച്ചയധമ്മാ. ബഹിദ്ധാഭൂതാ പകതൂപനിസ്സയധമ്മാ നാമ സത്താനം പതിട്ഠാനഭൂതാ പഥവിപബ്ബതനദീസമുദ്ദാദയോ തേസം തേസം സത്താനം ബഹൂപകാരാ അരഞ്ഞവനരുക്ഖതിണപുബ്ബണ്ണാപരണ്ണാദയോ ചന്ദസൂരിയഗഹനക്ഖത്താദയോ വസ്സോദകഅഗ്ഗിവാതസീതഉണ്ഹാദയോ ച സബ്ബേപി തേ സത്താനം കുസലുപ്പത്തിയാ വാ അകുസലുപ്പത്തിയാ വാ സുഖുപ്പത്തിയാ വാ ദുക്ഖുപ്പത്തിയാ വാ ബലവപച്ചയാ ഹോന്തി.

ഇമേ ജനാ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ പരിനിബ്ബായിസ്സാമാതി ബോധിപക്ഖിയ ധമ്മേ വാ ഭാവേന്തി, അനാഗതേ ബുദ്ധകാലേ പരിനിബ്ബായിസ്സാമാതി പാരമീധമ്മേ വാ പരിപൂരേന്തി. തത്ഥ നിബ്ബാനം തേസം ധമ്മാനം ഉപ്പത്തിയാ ബലവപച്ചയോ ഹോതി.

ലോകേ നാനാവോഹാരഭൂതാ നാമപഞ്ഞത്തിയോ ച ബുദ്ധ സാസനേ തിപിടകപരിയത്തിധമ്മഭൂതാ നാമപഞ്ഞത്തിയോ ച തേസം തേസം അത്ഥാനം ജാനനത്ഥായ ബലവപച്ചയോ.

തത്ഥ സങ്ഖതധമ്മാ നാമ പച്ചയേ സതി ഉപ്പജ്ജന്തി, അസതി നുപ്പജ്ജന്തി. ഉപ്പജ്ജിത്വാപി പച്ചയേ സതി തിട്ഠന്തി, അസതി ന തിട്ഠന്തി. തസ്മാ തേസം ഉപ്പത്തിയാ വാ ഠിതിയാ വാ പച്ചയോ നാമ ഇച്ഛിതബ്ബോ. നിബ്ബാനം പന പഞ്ഞത്തി ച അസങ്ഖതധമ്മാ ഹോന്തി അജാതിധമ്മാ അനുപ്പാദധമ്മാ നിച്ചധമ്മാ ധുവധമ്മാ. തസ്മാ തേസം ഉപ്പാദായ വാ ഠിതിയാ വാ പച്ചയോ നാമ നത്ഥീതി.

കുസലോ കുസലസ്സ ഉപനിസ്സയോ. സദ്ധം ഉപനിസ്സായ ദാനം ദേതി, സീലം സമാദിയതീതിആദിനാ സുപാകടോ. തഥാ രാഗം ഉപനിസ്സായ പാണം ഹനതി, അദിന്നം ആദിയതീതിആദിനാ സപ്പായം ഉതും സപ്പായം ഭോജനം ഉപനിസ്സായ കായികം സുഖം പച്ചനുഭോതീതിആദിനാ ച അകുസലോ അകുസലസ്സ, അബ്യാകതോ അബ്യാകതസ്സ ഉപനിസ്സയോപി സുപാകടോ.

കുസലോ പന അകുസലസ്സപി ബലവൂപനിസ്സയോ. ദാനം ദത്വാ തേന ദാനേന അത്താനം ഉക്കംസേതി, പരം വമ്ഭേതി. തഥാ സീല സമ്പന്നോ ഹുത്വാ സമാധിസമ്പന്നോ ഹുത്വാ പഞ്ഞാസമ്പന്നോ ഹുത്വാ അത്താനം ഉക്കംസേതി, പരം വമ്ഭേതി.

കുസലോ അബ്യാകതസ്സപി ബലവൂപനിസ്സയോ. സബ്ബാനി ചതുഭൂമികകുസലകമ്മാനി വാ കമ്മപരിവാരാനി കുസലാനി വാ കാലന്തരേ ചതുഭൂമികാനം വിപാകാബ്യാകതാനം ബലവൂപനിസ്സയോ. ദാനപാരമിം

പൂരേന്തോ പൂരണകാലേ ബഹും കായികദുക്ഖം പച്ചനുഭവന്തി. തഥാ സീലപാരമിം നിക്ഖമപാരമിം പഞ്ഞാപാരമിം വീരിയപാരമിം ഖന്തിപാരമിം സച്ചപാരമിം അധിട്ഠാനപാരമിം മേത്താപാരമിം ഉപേക്ഖാ പാരമിം. ഏസേവ നയോ ഝാനഭാവനാ മഗ്ഗഭാവനാസുപി.

അകുസലോ കുസലസ്സപി ബലവൂപനിസ്സയോ. ഇധേകച്ചോ പാപം കത്വാ പച്ഛാ വിപ്പടിസാരീ ഹുത്വാ തസ്സ പാപസ്സ പഹാനായ ദാനസീലഝാനമഗ്ഗകുസലാനി സമ്പാദേതി. തം പാപം തേസം കുസലാനം ബലവൂപനിസ്സയോ.

അകുസലോ അബ്യാകതസ്സപി ബലവൂപനിസ്സയോ. ഇധ ബഹൂ ജനാ ദുച്ചരിതാനി കത്വാ ചതൂസു അപായേസു പതിത്വാ അപായദുക്ഖം പച്ചനുഭവന്തി. ദിട്ഠധമ്മേപി കേചി അത്തനോ വാ പരസ്സ വാ ദുച്ചരിതകമ്മ പച്ചയാ ബഹും ദുക്ഖം പച്ചനുഭവന്തി. കേചി ദുച്ചരിതകമ്മേന ധനം ലഭിത്വാ സുഖം പച്ചനുഭവന്തി. ബഹുജ്ജനാ രാഗമൂലകം ബഹും ദുക്ഖം പച്ചനുഭവന്തി, ദോസമൂലകം ദിട്ഠിമൂലകം മാനമൂലകന്തി.

അബ്യാകതോ കുസലസ്സപി ബലവൂപനിസ്സയോ. ധന സമ്പത്തിയാ ദാനം ദേതി, സീലം പൂരേതി, പഞ്ഞം പൂരേതി, ഭാവനാസപ്പായം ആവാസം വാ ലേണം വാ ഗുഹംവാ രുക്ഖം വാ അരഞ്ഞം വാ പബ്ബതം വാ ഗോചരഗാമം വാ ഉതുസപ്പായം വാ ആഹാരസപ്പായം വാ ലഭിത്വാ തം തം ഭാവനം ഭാവേതി.

അബ്യാകതോ അകുസലസ്സപി ബലവൂപനിസ്സയോ. ലോകേ ചക്ഖുസമ്പദം നിസ്സായ ബഹൂനി ദസ്സനമൂലാനി അകുസലാനി ഉപ്പജ്ജന്തി. ഏസ നയോ സോതസമ്പദാദീസു . തഥാ ഹത്ഥസമ്പദം പാദസമ്പദം സത്ഥസമ്പദം ആവുധസമ്പദന്തിആദിനാപി വത്തബ്ബോ. ഏവം ഉപനിസ്സയോ തിവിധോ ഹോതി.

ഇധ സുത്തന്തൂപനിസ്സയോപി വത്തബ്ബോ. കല്യാണമിത്തം ഉപ നിസ്സായ പാപമിത്തം ഉപനിസ്സായ ഗാമം ഉപനിസ്സായ അരഞ്ഞം ഉപനിസ്സായാതിആദിനാ ബഹൂസു ഠാനേസു ആഗതോ. അപി ച പഞ്ചനിയാമധമ്മാ സത്തലോക സങ്ഖാരലോക ഓകാസലോക സങ്ഖാതാനം തിണ്ണം ലോകാനം അവിച്ഛിന്നപ്പവത്തിയാ ബലവപച്ചയാ ഹോന്തി. അയഞ്ച അത്ഥോ നിയാമദീപനിയം അമ്ഹേഹി വിത്ഥാരതോ ദീപിതോതി.

കേനട്ഠേന ആരമ്മണൂപനിസ്സയോതി. അധിപതിഭൂതം ആരമ്മണമേവ ആരമ്മണികധമ്മാനം ബലവനിസ്സയട്ഠേന ആരമ്മണൂപ നിസ്സയോ.

കേനട്ഠേന അനന്തരൂപനിസ്സയോതി. പുരിമം അനന്തരചിത്തമേവ പച്ഛിമസ്സ അനന്തരചിത്തസ്സ ഉപ്പജ്ജനത്ഥായ ബലവനിസ്സയട്ഠേന അനന്തരൂപനിസ്സയോ. മാതാ വിയ പുരിമചിത്തം, പുത്തോ വിയ പച്ഛിമചിത്തം. യഥാ മാതാ അത്തനോ അനന്തരേ പുത്തസ്സ ഉപ്പജ്ജനത്ഥായ ബലവൂപ നിസ്സയോ ഹോതി, തഥാ പുരിമചിത്തം പച്ഛിമചിത്തസ്സ ഉപ്പജ്ജനത്ഥായാതി.

കേനട്ഠേന പകതൂപനിസ്സയോതി. പകതിയാവ ലോകേ പണ്ഡിതാനം പാകടോ ഉപനിസ്സയോ പകതൂപനിസ്സയോ.

ഏത്ഥ ച അനന്തരൂപനിസ്സയാനുഭാവോ അനന്തരചിത്തേ ഏവ ഫരതി. പകതൂപനിസ്സയാനുഭാവോ പന ദൂരേപി ഫരതിയേവ. തഥാ ഹി ഇമസ്മിം ഭവേ പുരിമേസു ദിവസേസു വാ മാസേസു വാ സംവച്ഛരേസു വാ ദിട്ഠസുതഘായിതസായിതഫുസിതവിഞ്ഞാതാനി ആരമ്മണാനി പച്ഛാതഥാരൂപേ പച്ചയേ സതി വസ്സസതേപി മനോദ്വാരേ ആപാതം ആഗച്ഛന്തി. ഇദം നാമ പുബ്ബേ മയാ ദിട്ഠം സുതന്തിആദിനാ സത്താ അനുസ്സരന്തി. ഓപപാതികസത്താ പന പുരിമഭവംപി അനുസ്സരന്തി. തഥാ മനുസ്സേസുപി അപ്പേകച്ചേ ജാതിസ്സരസഞ്ഞാലാഭിനോ. തഥാ പുബ്ബേ അനേകസതസഹസ്സേസു ദിട്ഠാദീസു വത്ഥൂസു പച്ഛാ ഏകസ്മിം ഖണേ ഏകം വത്ഥും ദിസ്വാ വാ സുത്വാ വാ തസ്മിം ഏവ ഖണേ ബഹൂസുപി തേസു മനോവിഞ്ഞാണസന്താനം ഫരമാനം പവത്തതീതി. ഉപനിസ്സയപച്ചയ ദീപനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. പുരേജാതപച്ചയോ

തിവിധോ പുരേജാതപച്ചയോ. വത്ഥുപുരേജാതപച്ചയോ ച ആരമ്മണപുരേജാതപച്ചയോ ച വത്ഥാരമ്മണപുരേജാതപച്ചയോ ച.

തത്ഥ വത്ഥുപുരേജാതോ ച വത്ഥാരമ്മണപുരേജാതോ ച പുബ്ബേ നിസ്സയപച്ചയേ നിസ്സയനാമേന വുത്താ ഏവ.

ആരമ്മണപുരേജാതോ നാമ പച്ചുപ്പന്നാനി അട്ഠാരസനിപ്ഫന്നരൂപാനി ഏവ. തേസുപി പച്ചുപ്പന്നാനി രൂപസദ്ദാദീനി പഞ്ചാരമ്മണാനി പഞ്ചന്നം പഞ്ചവിഞ്ഞാണ വീഥിചിത്താനം നിയമതോ ആരമ്മണപുരേജാതപച്ചയാ ഹോന്തി. യഥാ ഹി വീണാസദ്ദാ നാമ വീണാതന്തീസു വീണാദണ്ഡകേന പഹരണ പച്ചയാ ഏവ ഉപ്പജ്ജന്തി. ഏവഞ്ച സതി തേ സദ്ദാ പുരേജാതാഹി വീണാതന്തി വീണാദണ്ഡകേഹി വിനാ ഉപ്പജ്ജിതും ന സക്കോന്തി. ഏവമേവം പഞ്ച വിഞ്ഞാണ വീഥിചിത്താനിപി പഞ്ചസു വത്ഥുദ്വാരേസു പഞ്ചന്നം ആരമ്മണാനം ആപാതാഗമന പച്ചയാ ഏവ ഉപ്പജ്ജന്തി. ആപാതാഗമനഞ്ച തേസം ദ്വിന്നം ഠിതിപത്തകാലേ ഏവ ഹോതി. ന കേവലഞ്ച തസ്മിം കാലേ താനി പഞ്ചാരമ്മണാനി തേസു പഞ്ചവത്ഥൂസു ഏവ ആപാതമാഗച്ഛന്തി. അഥ ഖോ ഭവങ്ഗമനോദ്വാരേപി ആപാതം ആഗച്ഛന്തിയേവ. തസ്മിം ആപാതഗമനത്താ ഏവ തം ഭവങ്ഗമ്പി ദ്വിക്ഖത്തും ചലിത്വാ ഉപച്ഛിജ്ജതി, ഭവങ്ഗുപച്ഛേദേ ഏവ താനി വീഥിചിത്താനി ഉപ്പജ്ജന്തി. ഏവഞ്ച സതി താനി വീഥിചിത്താനി പുരേജാതേഹി വത്ഥു ദ്വാരാരമ്മണേഹി വിനാ ഉപ്പജ്ജിതും ന സക്കോന്തീതി. താനി പന സബ്ബാനിപി അട്ഠാരസനിപ്ഫന്നരൂപാനി നിരുദ്ധാനി ഹുത്വാ അതീതാനിപി ഹോന്തി, അനുപ്പന്നാനി ഹുത്വാ അനാഗതാനിപി ഹോന്തി. ഉപ്പന്നാനി ഹുത്വാ പച്ചുപ്പന്നാനിപി ഹോന്തി. സബ്ബാനിപി മനോവിഞ്ഞാണവീഥിചിത്താനം ആരമ്മണാനി ഹോന്തി. തേസു പച്ചുപ്പന്നാനി ഏവ തേസം ആരമ്മണപുരേജാതപച്ചയാ ഹോന്തി. യദാ ദൂരേ വാ പടിച്ഛന്നേ വാ ഠിതം തം തം ആരമ്മണവത്ഥും മനസാ ഏവ ആരമ്മണം കരോതി, തദാ തം തം വത്ഥു സചേ തത്ഥ തത്ഥ വിജ്ജമാനം ഹോതി, പച്ചുപ്പന്നം നാമ ഹോതി. പുരേജാതപച്ചയദീപനാ നിട്ഠിതാ.

൧൧. പച്ഛാജാതപച്ചയോ

പച്ഛിമം പച്ഛിമം പച്ചുപ്പന്നം ചിത്തം പുരേജാതസ്സ പച്ചുപ്പന്നസ്സ ചതുസമുട്ഠാനികസ്സ രൂപകായസ്സ വുഡ്ഢിവിരുള്ഹിയാ പച്ഛാജാതപച്ചയോ. യഥാ തം പച്ഛിമവസ്സേസു അനുവസ്സം വസ്സമാനാനി വസ്സോദകാനി പുരിമവസ്സേസു ജാതാനം രുക്ഖപോതകാനം വുഡ്ഢിവിരുള്ഹിയാ പച്ഛാജാത പച്ചയാ ഹോന്തീതി.

തത്ഥ പച്ഛിമം പച്ഛിമം ചിത്തന്തി പഠമഭവങ്ഗതോ പട്ഠായ യാവ ചുതി ചിത്താ സബ്ബം ചിത്തം വുച്ചതി. പുരേജാതസ്സാതി പടിസന്ധിചിത്തേന സഹുപ്പന്നം കമ്മജരൂപകായം ആദിം കത്വാ അജ്ഝത്തസന്താനപരിയാപന്നോ സബ്ബോ ചതുസമുട്ഠാനികരൂപകായോ വുച്ചതി.

പടിസന്ധിചിത്തേന സഹുപ്പന്നസ്സ കമ്മജരൂപകായസ്സ പഠമ ഭവങ്ഗാദീനി പന്നരസഭവങ്ഗചിത്താനി പച്ഛാജാതപച്ചയാ ഹോന്തി. പടിസന്ധി ചിത്തം പന തേന കായേന സഹുപ്പന്നത്താ പച്ഛജാതം ന ഹോതി. സോളസമഭവങ്ഗചിത്തഞ്ച തസ്സ കായസ്സ ഭിജ്ജനക്ഖേത്തേ ഉപ്പന്നത്താ പച്ചയോ ന ഹോതി. തസ്മാ പന്നരസഭവങ്ഗചിത്താനീതി വുത്തം.

പടിസന്ധിചിത്തസ്സ ഠിതിക്ഖണേ പന ദ്വേ രൂപകായാ ഉപ്പജ്ജന്തി കമ്മജരൂപകായോ ച ഉതുജരൂപകായോച. തഥാ ഭങ്ഗക്ഖണേപി. പഠമഭവങ്ഗസ്സ ഉപ്പാദക്ഖണേ പന തയോ രൂപകായാ ഉപ്പജ്ജന്തി കമ്മജരൂപകായോ ച ഉതുജരൂപകായോ ച ചിത്തജരൂപകായോ ച. യദാ ബഹിദ്ധാഹാരപ്ഫരണം ലഭിത്വാ അജ്ഝത്താഹാരോ ആഹാരജരൂപകായം ജനേതി, തതോ പട്ഠായ ചതുസമുട്ഠാനികാ ചത്താരോ രൂപകായാ ദീപ ജാലാ വിയ പവത്തന്തി. തേ ഉപ്പാദക്ഖണം അതിക്കമ്മ യാവ ഠിതിഭാവേന ധരന്തി, താവ പന്നരസചിത്താനി തേസം കായാനം പച്ഛാജാതപച്ചയാ ഹോന്തിയേവ.

വുഡ്ഢിവിരുള്ഹിയാതി ചതുസമുട്ഠാനികരൂപസന്തതിയാ ഉപരൂപരി വുഡ്ഢിയാ ച വിരുള്ഹിയാ ച. തഥാഹി പുരിമാ പുരിമാ ചത്താരോ രൂപകായാ സചേ പച്ഛാജാത പച്ചയം പുനപ്പുനം ലഭന്തി, ഏവം സതി തേ നിരുജ്ഝന്താപി പച്ഛാരൂപസന്തതിപരമ്പരാനം വുഡ്ഢിയാ ച വിരുള്ഹിയാ ച വേപുല്ലായ ച ബലവ പച്ചയാ ഹുത്വാ നിരുജ്ഝന്തീതി. പച്ഛാജാതപച്ചയദീപനാ നിട്ഠിതാ.

൧൨. ആസേവനപച്ചയോ

ദ്വാദസ അകുസലചിത്താനി സത്തരസ ലോകിയകുസല ചിത്താനി ആവജ്ജനദ്വയവജ്ജിതാനി അട്ഠാരസകിരിയചിത്താനീതി സത്ത ചത്താലീസം ലോകിയജവനചിത്താനി ആസേവനപച്ചയോ. തേസു നിരന്തരപ്പവത്തം ജവനസന്തതിം പത്വാ പുരിമം പുരിമം ജവനചിത്തം ആസേവന പച്ചയോ. ചതൂഹി മഗ്ഗചിത്തേഹി പച്ഛിമം പച്ഛിമം ചിത്തം ആസേവനപച്ചയുപ്പന്നം.

കേനട്ഠേന ആസേവനന്തി. ഉപരൂപരിപഗുണഭാവവഡ്ഢനത്ഥംഥാമ ബലവഡ്ഢനത്ഥഞ്ച പരിവാസഗ്ഗാഹാപനട്ഠേന.

തത്ഥ പഗുണഭാവോതി പുനപ്പുനം സജ്ഝായിതസ്സ പാളിപാഠസ്സ സുഖേന പവത്തനം വിയ ജവനട്ഠാനജവനകിച്ചസങ്ഖാതേ ഠാനകിച്ചവിസേസേ പച്ഛിമ പച്ഛിമചിത്തസ്സ സുഖേന പവത്തനം. പരിവാസോ നാമ കോസേയ്യവത്ഥം പുനപ്പുനം സുഗന്ധേന പരിവാസനം വിയ ചിത്തസന്താനേ പുനപ്പുന്നം രജ്ജനദുസ്സനാദിനാ വാ അരജ്ജന അദുസ്സനാദിനാ വാ പരിവാസനം. പുരിമസ്മിം ജവനചിത്തേ നിരുദ്ധേപി തസ്സ ജവനവേഗോ ന നിരുജ്ഝതി, പച്ഛിമം ചിത്തസന്താനം ഫരമാനോ പവത്തതിയേവ. തസ്മാ പച്ഛിമം പച്ഛിമം ജവനചിത്തം ഉപ്പജ്ജമാനം തേന വേഗേന പഗ്ഗഹിതം ബലവതരം ഹുത്വാ ഉപ്പജ്ജതി. ഏവം പുരിമചിത്തം അത്തനോ പരിവാസം പച്ഛിമചിത്തം ഗണ്ഹാപേതി. പച്ഛിമഞ്ച ചിത്തം പുരിമസ്സ ചിത്തസ്സ പരിവാസം ഗഹേത്വാ പവത്തതി. ഏവം സന്തേപി സോ ആസേവനവേഗോ പകതിയാ സത്തഹി ചിത്തവാരേഹി പരിക്ഖയം ഗച്ഛതി, തതോ പരം തദാരമ്മണവിപാക ചിത്തം വാ ഉപ്പജ്ജതി, ഭവങ്ഗ ചിത്തവാരോ വാ പവത്തതി.

ഇധ സുത്തന്താസേവനപച്ചയോപി വത്തബ്ബോ. സതിപട്ഠാനം ഭാവേതി, സമ്മപ്പധാനം ഭാവേതി, സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി, ധമ്മ വിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി, സമ്മാദിട്ഠിം ഭാവേതി, സമ്മാസങ്കപ്പം ഭാവേതീതിആദിനാ ബഹൂസു ഠാനേസു വുത്തോ. തത്ഥ ഭാവേതീതി ഏകംപി ദിവസം ഭാവേതി, സത്തപി ദിവസാനി ഭാവേതി, ഏകംപി മാസം ഭാവേതി, സത്തപി മാസാനി ഭാവേതി, ഏകംപി സംവച്ഛരം ഭാവേതി, സത്തപി സംവച്ഛരാനി ഭാവേതീതി അത്ഥോ.

പുരിമപുരിമേസു ഭവേസു ആസേവിതാനി ഭാവിതാനി ബഹുലീ കതാനി കുസലാനി വാ അകുസലാനി വാ പച്ഛിമപച്ഛിമേസു ഭവേസു ബലവതരാനം കുസലാനം വാ അകുസലാനം വാ ഉപ്പത്തിയാ ആസേവന പച്ചയോ.

കാലന്തരേ വാ ഭവന്തരേ വാ താദിസാനം കുസലാകുസലാനം ഉപ്പത്തിയാ പച്ചയോ ഉപനിസ്സയപച്ചയോ നാമ. തേസംയേവ ബലവതരത്ഥായ പച്ചയോ ആസേവനപച്ചയോ നാമ.

ലോകേപി മഹന്തേസു ചിത്തഭാവനാകമ്മേസു വാചാ ഭാവനാകമ്മേസു കായഭാവനാകമ്മേസു അങ്ഗപച്ചങ്ഗഭാവനാകമ്മേസു കമ്മായതനസിപ്പായതനവിജ്ജാഠാനേസു ച ആസേവനാ ഭാവനാ ബഹുലീകമ്മാനം നിസ്സന്ദഗുണാ നാമ സന്ദിസ്സന്തിയേവ.

സബ്ബേസം ഖണികധമ്മാനം മജ്ഝേ ഏവരൂപസ്സ ആസേവന പച്ചയസ്സ വിജ്ജമാനത്താ പുരിസബലപുരിസഥാമാനം ഉപരൂപരി വഡ്ഢന വസേന ചിരകാലം പവത്തിതാനി പുരിസകമ്മാനി നിപ്ഫത്തിം പാപുണന്തി, സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധഭാവംപി ഗച്ഛന്തി. ആസേവനപച്ചയദീപനാ നിട്ഠിതാ.

൧൩. കമ്മപച്ചയോ

ദുവിധോ കമ്മപച്ചയോ സഹജാതകമ്മപച്ചയോ നാനാക്ഖണിക കമ്മപച്ചയോ.

തത്ഥ ഖണത്തയസമങ്ഗി ഭൂതാ സബ്ബാപി കുസലാകുസലാ ബ്യാകതചേതനാ സഹജാതകമ്മ പച്ചയോ. ചേതനാസമ്പയുത്താ സബ്ബേപി ചിത്തചേതസികാ ധമ്മാച പടിസന്ധിചിത്തേന സഹുപ്പന്നാ കമ്മജരൂപധമ്മാ ച പവത്തികാലേ സബ്ബേപി ചിത്തജരൂപധമ്മാ ച തസ്സ പച്ചയസ്സ പച്ചയുപ്പന്നാ.

അതീതാ കുസലാകുസലചേതനാ നാനാക്ഖണികകമ്മ പച്ചയോ. ബാത്തിംസവിധാ ലോകിയവിപാക ചിത്തചേതസികാ ധമ്മാ ച സബ്ബേ കമ്മജരൂപധമ്മാ ച തസ്സ പച്ചയസ്സ പച്ചയുപ്പന്നാ.

കേനട്ഠേന കമ്മന്തി. കിരിയാവിസേസട്ഠേന കമ്മം. ചേതനാ ഹി കിരിയാ വിസേസോ ഹോതി സബ്ബകമ്മേസു ജേട്ഠകത്താ. താ ഹി സബ്ബേസു കായവചീമനോകമ്മേസു പച്ചുപട്ഠിതേസു തസ്സ തസ്സ കമ്മസ്സ നിപ്ഫത്തത്ഥായ സമ്പയുത്തധമ്മേ ചേതേതി കപ്പേതി സംവിദഹതി, ഏകതോ ഉട്ഠാപേതി, തസ്മാ സബ്ബകമ്മേസു ജേട്ഠകാ ഹോതി. ഇതി കിരിയാവിസേസട്ഠേന കമ്മം നാമ. കരോന്തി ഏതേനാതി വാ കമ്മം. കിം കരോന്തി. കായികകിരിയംപി കരോന്തി, വാചസികകിരിയംപി കരോന്തി, മാനസികകിരിയംപി കരോന്തി. തത്ഥ കായികകിരിയാ നാമ ഗമനഠാന നിസജ്ജാദയോ അഭിക്കമനപടിക്കമനാദയോ അന്തമസോ അക്ഖിദലാനം ഉക്ഖിപനനിക്ഖിപനാനിപി. വാചസികകിരിയാ നാമ വാചാപവത്തനകിരിയാ. മാനസികകിരിയാ നാമ സുചിന്തിത ദുചിന്തിതകിരിയാ, അന്തമസോ പഞ്ച വിഞ്ഞാണാനം ദസ്സനകിച്ചസവനകിച്ചാദീനിപി. സബ്ബാപി ഇമാ കിരിയായോ ഏതായ ചേതനായ സത്താ കരോന്തി, സംവിദഹന്തി, തസ്മാ സാ ചേതനാ കമ്മം നാമ.

അത്തനോ പച്ചയുപ്പന്നേന സഹ ജായതീതി സഹജാതം. സഹജാതഞ്ച തം കമ്മഞ്ചാതി സഹജാതകമ്മം. സഹജാതകമ്മം ഹുത്വാ പച്ചയോ സഹജാതകമ്മ പച്ചയോ. സഹജാതകമ്മഭാവേന പച്ചയോതി വുത്തം ഹോതി.

അഞ്ഞോ കമ്മസ്സ ഉപ്പത്തിക്ഖണോ അഞ്ഞോ വിപാകസ്സ ഉപ്പത്തിക്ഖണോതി ഏവം വിസും വിസും ഉപ്പത്തിക്ഖണോ ഏതസ്സാതി നാനാക്ഖണികം. നാനാക്ഖണികഞ്ച തം കമ്മഞ്ചാതി നാനാക്ഖണികകമ്മം. നാനാക്ഖണികകമ്മം ഹുത്വാ പച്ചയോ നാനാക്ഖണികകമ്മപച്ചയോ. നാനാക്ഖണികകമ്മപച്ചയഭാവേന പച്ചയോതി വുത്തം ഹോതി. അരിയമഗ്ഗസമ്പയുത്താ ചേതനാ അത്തനോ നിരുദ്ധാനന്തരേ ഏവ അരിയഫലവിപാകം ജനേതി, സാപി നാനാക്ഖണികാ ഏവ ഹോതി.

ഏത്ഥ ച ഏകാ ദാനകുസലചേതനാ അത്തനാ സഹജാതാനം ചിത്തചേതസികാനഞ്ച കായികവാചസികകിരിയാഭൂതാനം ചിത്തജരൂപാനഞ്ച സഹജാതകമ്മപച്ചയോ. തായ ചേതനായ ആയതിം കാലന്തരേ ഉപ്പജ്ജമാനസ്സ വിപാകക്ഖന്ധസ്സ ച കമ്മജരൂപക്ഖന്ധസ്സ ച നാനാക്ഖണിക കമ്മപച്ചയോ.

ഏവം ഏകാ കമ്മപഥപത്താ സുചരിതദുച്ചരിതചേതനാ ദ്വീസു കാലേസുദ്വിന്നം പച്ചയുപ്പന്നാനം ദ്വീഹി പച്ചയസത്തീഹി പച്ചയോ ഹോതീതി.

ഏത്ഥ ച നാനാക്ഖണികകമ്മപച്ചയേ കമ്മന്തി കിരിയാവിസേസോ. സോ പന ചേതനായ നിരുദ്ധായപി അനിരുജ്ഝിത്വാ തം ചിത്തസന്താനം അനുഗച്ഛതിയേവ. യദാ വിപച്ചിതും ഓകാസം ലഭതി, തദാ സോ കിരിയാ വിസേസോ ചുതിനന്തരേ ഏകോ അത്തഭാവോ ഹുത്വാ വിപച്ചതി പാതുഭവതി. ഓകാസം പന അലഭമാനാ ഭവസതംപി ഭവസഹസ്സംപി ഭവസതസഹസ്സംപി തം സന്താനം അനുഗച്ഛതിയേവ. മഹഗ്ഗതകമ്മം പന ലദ്ധോകാസേ സതി ദുതിയഭവേ ബ്രഹ്മലോകേ ഏകോ ബ്രഹ്മത്തഭാവോ ഹുത്വാ വിപച്ചതി പാതുഭവതി. സുപരിപക്കകമ്മത്താ പന ദുതിയഭവേയേവ ഖീയതി, തതോ പരം നാനുഗച്ഛതീതി. കമ്മപച്ചയദീപനാ നിട്ഠിതാ.

൧൪. വിപാകപച്ചയോ

ഛത്തിംസവിധാ വിപാകഭൂതാ സഹജാതചിത്തചേതസികാ ധമ്മാ വിപാക പച്ചയോ. തേയേവ അഞ്ഞമഞ്ഞ പടിസന്ധിക്ഖണേ കമ്മജരൂപാനി ച പവത്തിക്ഖണേ വിപാക ചിത്തജാതാനി ചിത്തജരൂപാനി ച വിപാകപച്ചയുപ്പന്നാ.

കേനട്ഠേന വിപാകോതി. വിപച്ചനട്ഠേന വിപാകോ. വിപച്ചനം നാമ മുദുതരുണഭാവം അതിക്കമ്മ വിപക്കഭാവം ആപജ്ജനം. കസ്സ പന ധമ്മസ്സ മുദുതരുണഭാവോ, കസ്സ വിപക്കഭാവോതി. നാനാക്ഖണികകമ്മപച്ചയ സങ്ഖാതസ്സ അതീതകമ്മസ്സ മുദുതരുണഭാവോ, തസ്സേവ കമ്മസ്സ വിപക്കഭാവോ.

തത്ഥ ഏകസ്സ കമ്മസ്സ ചതസ്സോ അവത്ഥായോ ഹോന്തി ചേതനാ വത്ഥാ കമ്മാവത്ഥാ നിമിത്താവത്ഥാ വിപാകാവത്ഥാതി.

തത്ഥ തായ ചേതനായ നിരുദ്ധായപി തസ്സാ കിരിയാ വിസേസോ ന നിരുജ്ഝതി, തം ചിത്തസന്താനം അനുഗച്ഛതിയേവ. അയം കമ്മാവത്ഥാ നാമ.

നിമിത്താവത്ഥാതി തം കമ്മം യദാ വിപച്ചിതും ഓകാസം ലഭതി, തദാ മരണാസന്നകാലേ തസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ തമേവ കമ്മം വാ പച്ചുപട്ഠാതി, സോ പുഗ്ഗലോ തദാ ദാനം ദേന്തോ വിയ സീലം രക്ഖന്തോ വിയ പാണഘാതം വാ കരോന്തോ വിയ ഹോതി. കമ്മനിമിത്തം വാ പച്ചുപട്ഠാതി, ദാന വത്ഥുആദികം വാ സത്ഥാദികം വാ അഞ്ഞം വാപി പുബ്ബേ തസ്സ കമ്മസ്സ ഉപകരണഭൂതം ആരമ്മണം തദാ തസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ഹത്ഥഗതം വിയ ഹോതി. ഗതിനിമിത്തം വാ പച്ചുപട്ഠാതി, ദിബ്ബവിമാനാദികം വാ നിരയഗ്ഗിജാലാദികം വാ ഉപ്പജ്ജമാനഭവേ ഉപലഭിതബ്ബം വാ അനുഭവിതബ്ബം വാ ആരമ്മണം തദാ ദിസ്സമാനം ഹോതി. അയം നിമിത്താ വത്ഥാ നാമ.

വിപാകാവത്ഥാതി സചേ സോ പുഗ്ഗലോ തഥാ പച്ചുപട്ഠിതം തം കമ്മം വാ കമ്മനിമിത്തം വാ ഗതിനിമിത്തം വാ ഏകം ആരമ്മണം അമുഞ്ചമാനോ മരതി, തദാ തം കമ്മം തസ്മിംഭവേ വിപച്ചതി, തം കമ്മം തസ്മിംഭവേ ഏകോ അത്തഭാവോ ഹുത്വാ പാതുഭവതി . തത്ഥ പുരിമാസു തീസു അവത്ഥാസു തം കമ്മം മുദുതരുണഭൂതം ഹോതി, പച്ഛിമം പന വിപാകാവത്ഥം പത്വാ വിപക്കഭൂതം ഹോതി. തേന വുത്തം വിപച്ചനം നാമ മുദുതരുണഭാവം അതിക്കമ്മ വിപക്കഭാവം ആപജ്ജനന്തി. ഏവം വിപക്കഭാവം ആപന്നോ ചിത്ത ചേതസികധമ്മസമൂഹോ വിപാകോ നാമ.

തത്ഥ യഥാ അമ്ബപ്ഫലാനി നാമ യദാ വിപക്കഭാവം ആപജ്ജന്തി, തദാ സബ്ബസോ സിനിദ്ധരൂപാനി ഹോന്തി. ഏവമേവം വിപാകധമ്മാ നാമ നിരുസ്സാഹാ നിബ്യാപാരാ ഹുത്വാ സബ്ബസോ സന്തരൂപാ ഹോന്തി. തേസം സന്തരൂപത്തായേവ ഭവങ്ഗചിത്താനം ആരമ്മണം അവിഭൂതം ഹോതി, ഭവങ്ഗതോ വുട്ഠാനകാലേ തം ആരമ്മണം ന ജാനാതി. തഥാഹി രത്തിയം നിദ്ദായന്തസ്സ പുരിമഭവേ മരണാസന്നകാലേ യഥാഗഹിതം കമ്മാദികം ആരമ്മണം ആരബ്ഭ ഭവങ്ഗസോതം പവത്തമാനംപി തസ്സ ഭവങ്ഗസോതസ്സ തം ആരമ്മണം ആരബ്ഭ ഇദം നാമ മേ പുരിമഭവേ ആരമ്മണം ദിട്ഠന്തി

കസ്സചി ജാനനവീഥിചിത്തസ്സ ഉപ്പത്തിയാ പച്ചയോ ന ഹോതി. സോ പുഗ്ഗലോ നിദ്ദായനകാലേപി ഉട്ഠാനകാലേപി പുരിമഭവസിദ്ധം തം നിമിത്തം ന ജാനാതി. ഏവം നിരുസ്സാഹനിബ്യാപാരസന്തരൂപ ഭാവേന ഉപകാരകതാ വിപാകപച്ചയതാ നാമാതി. വിപാക പച്ചയദീപനാ നിട്ഠിതാ.

൧൫. ആഹാരപച്ചയോ

ദുവിധോ ആഹാരപച്ചയോ രൂപാഹാരപച്ചയോ അരൂപാഹാര പച്ചയോ.

തത്ഥ രൂപാഹാരപച്ചയോ നാമ കബളീകാരാഹാരസങ്ഖാതം ഓജ രൂപം വുച്ചതി. സോ ച അജ്ഝത്താഹാരോ ബഹിദ്ധാഹാരോതി ദുവിധോ. കബളീകാരാഹാരഭക്ഖാനം സത്താനം സബ്ബേപി ചതുസമുട്ഠാനികരൂപധമ്മാ തസ്സ ദുവിധസ്സ രൂപാഹാരസ്സ പച്ചയുപ്പന്നാ.

അരൂപാഹാരോ പന തിവിധോ ഫസ്സാഹാരോ മനോസഞ്ചേതനാ ഹാരോ വിഞ്ഞാണാഹാരോ ച. തയോപേതേ ധമ്മാ സഹജാതാനം നാമരൂപധമ്മാനം ആഹാരപച്ചയോ ഹോന്തി. സഹജാതാ ച നാമരൂപ ധമ്മാ തേസം പച്ചയുപ്പന്നാ.

കേനട്ഠേന ആഹാരോതി. ഭുസം ഹരണട്ഠേന ആഹാരോ. ഭുസം ഹരണട്ഠേനാതിച ദള്ഹം പവത്താപനട്ഠേന, ചിരകാലം ഠിതിയാ വുഡ്ഢിയാ വിരുള്ഹിയാ വേപുല്ലായ ഉപത്ഥമ്ഭനട്ഠേനാതി വുത്തം ഹോതി. ജനനകിച്ചയുത്തോപി ആഹാരോ ഉപത്ഥമ്ഭനകിച്ചപ്പധാനോ ഹോതീതി.

തത്ഥ ദുവിധോ രൂപാഹാരോ അജ്ഝത്തസന്താനേ ചതുസമുട്ഠാനികം രൂപകായം ഉപബ്രൂഹയന്തോ ഭുസം ഹരതി, ദള്ഹം പവത്തേതി, ചിരം അദ്ധാനം ഗമേതി, തം തം ആയുകപ്പപരിയോസാനം പാപേതീതി ആഹാരോ.

ഫസ്സാഹാരോ ആരമ്മണേസു ഇട്ഠാനിട്ഠരസം നീഹരന്തോ സമ്പയുത്തധമ്മേ ഭുസം ഹരതി. മനോസഞ്ചേതനാഹാരോ കായവചീ മനോകമ്മേസു ഉസ്സാഹം ജനേന്തോ സമ്പയുത്തധമ്മേ ഭുസം ഹരതി. വിഞ്ഞാണാഹാരോ ആരമ്മണവിജാനനട്ഠേന പുബ്ബങ്ഗമകിച്ചം വഹന്തോ സമ്പയുത്തധമ്മേ ഭുസം ഹരതി, ദള്ഹം പവത്തേതി, ചിരം അദ്ധാനം ഗമേതീതി ആഹാരോ. സമ്പയുത്തധമ്മേ ഭുസം ഹരന്തോ സഹജാതരൂപധമ്മേപി ഭുസം ഹരതിയേവ.

ഇധ സുത്തന്തനയോപി വത്തബ്ബോ. യഥാ സകുണാ നാമ ചക്ഖൂഹി ദിസാവിദിസം വിഭാവേത്വാ പത്തേഹി രുക്ഖതോ രുക്ഖം വനതോ വനം ആകാസേന പക്ഖന്ദിത്വാ തുണ്ഡകേഹി ഫലാഫലാനി തുദിത്വാ യാവജീവം അത്താനം യാപേന്തി. തഥാ ഇമേ സത്താ ഛഹി വിഞ്ഞാണേഹി ആരമ്മണാനി വിഭാവേത്വാ ഛഹി മനോസഞ്ചേതനാഹാരേഹി ആരമ്മണവത്ഥുപ്പടിലാഭത്ഥായ ഉസ്സുക്കനം കത്വാ ഛഹി ഫസ്സാഹാരേഹി ആരമ്മണേസു രസം പാതുഭവന്തം കത്വാ സുഖദുക്ഖം അനുഭവന്തി. വിഞ്ഞാണേഹി വാ ആരമ്മണാനി വിഭാവേത്വാ നാമരൂപ സമ്പത്തിം സാധേന്തി. ഫസ്സേഹി ആരമ്മണേസു രസം പാതുഭവന്തം കത്വാ ആരമ്മണരസാനുഭവനം വേദനം സമ്പാദേത്വാ തണ്ഹാവേപുല്ലം ആപജ്ജന്തി. ചേതനാഹി തണ്ഹാമൂലകാനി നാനാകമ്മാനി പസവേത്വാ ഭവതോ ഭവം സംസരന്തി. ഏവം ആഹാരധമ്മാനം മഹന്തം ആഹാരകിച്ചം വേദിതബ്ബന്തി. ആഹാരപച്ചയദീപനാ നിട്ഠിതാ.

൧൩. ഇന്ദ്രിയപച്ചയോ

തിവിധോ ഇന്ദ്രിയപച്ചയോ സഹജാതിന്ദ്രിയപച്ചയോ പുരേ ജാതിന്ദ്രിയപച്ചയോ രൂപജീവിതിന്ദ്രിയപച്ചയോ.

തത്ഥ പന്നരസിന്ദ്രിയധമ്മാ സഹജാതിന്ദ്രിയപച്ചയോ നാമ, ജീവിതിന്ദ്രിയം മനിന്ദ്രിയം സുഖിന്ദ്രിയം ദുക്ഖിന്ദ്രിയം സോമനസ്സിന്ദ്രിയം ദോമനസ്സിന്ദ്രിയം ഉപേക്ഖിന്ദ്രിയം സദ്ധിന്ദ്രിയം വീരിയിന്ദ്രിയം സതിന്ദ്രിയം സമാധിന്ദ്രിയം പഞ്ഞിന്ദ്രിയം അനഞ്ഞാതഞ്ഞസ്സാമീതിന്ദ്രിയം അഞ്ഞിന്ദ്രിയം അഞ്ഞാതാവിന്ദ്രിയന്തി. തേഹി സഹജാതാ ചിത്തചേതസികധമ്മാ ച രൂപധമ്മാ ച തസ്സ പച്ചയുപ്പന്നാ.

പഞ്ചിന്ദ്രിയരൂപാനി പുരേജാതിന്ദ്രിയപച്ചയോ, ചക്ഖുന്ദ്രിയം സോതിന്ദ്രിയം ഘാനിന്ദ്രിയം ജിവ്ഹിന്ദ്രിയം കായിന്ദ്രിയം. പഞ്ചവിഞ്ഞാണചിത്ത ചേതസിക ധമ്മാ തസ്സ പച്ചയുപ്പന്നാ.

ഏകം രൂപജീവിതിന്ദ്രിയം രൂപജീവിതിന്ദ്രിയപച്ചയോ. സബ്ബാനി കമ്മജ രൂപാനി ജീവിതരൂപവജ്ജിതാനി തസ്സ പച്ചയുപ്പന്നാനി.

കേനട്ഠേന ഇന്ദ്രിയന്തി. ഇസ്സരിയട്ഠേന ഇന്ദ്രിയം. തത്ഥ കത്ഥ ഇസ്സരിയന്തി. അത്തനോ അത്തനോ പച്ചയുപ്പന്നേസു ധമ്മേസു ഇസ്സരിയം. കസ്മിം കസ്മിം കിച്ചേ ഇസ്സരിയന്തി . അത്തനോ അത്തനോ കിച്ചേ ഇസ്സരിയം. നാമജീവിതം സമ്പയുത്തധമ്മാനം ജീവനകിച്ചേ ഇസ്സരിയം. ജീവനകിച്ചേതി ആയുവഡ്ഢനകിച്ചേ, സന്തതിഠിതിയാ ചിരകാലഠിതികിച്ചേതി അത്ഥോ. മനിന്ദ്രിയം ആരമ്മണഗ്ഗഹണകിച്ചേ സമ്പയുത്തധമ്മാനം ഇസ്സരിയം. അവസേസോ ഇന്ദ്രിയട്ഠോ പുബ്ബേ ഇന്ദ്രിയയമകദീപനിയം വുത്തോയേവ.

ഏത്ഥ വദേയ്യ, ദ്വേ ഇത്ഥിന്ദ്രിയപുരിസിന്ദ്രിയധമ്മാ ഇന്ദ്രിയഭൂതാ സമാനാപി കസ്മാ ഇന്ദ്രിയപച്ചയേ വിസും ന ഗഹിതാതി. പച്ചയകിച്ചസ്സ അഭാവതോ. തിവിധഞ്ഹി പച്ചയകിച്ചം ജനനകിച്ചഞ്ച ഉപത്ഥമ്ഭനകിച്ചഞ്ച അനുപാലനകിച്ചഞ്ച. തത്ഥ യോ പച്ചയോ പച്ചയുപ്പന്നധമ്മസ്സ ഉപ്പാദായ പച്ചയോ ഹോതി, യസ്മിം അസതി പച്ചയുപ്പന്നോ ധമ്മോ ന ഉപ്പജ്ജതി, തസ്സ പച്ചയകിച്ചം ജനനകിച്ചം നാമ. യഥാ അനന്തരപച്ചയോ. യോ പച്ചയോ പച്ചയുപ്പന്നധമ്മസ്സ ഠിതിയാ ച വുഡ്ഢിയാ ച വിരുള്ഹിയാ ച പച്ചയോ ഹോതി, യസ്മിം അസതി പച്ചയുപ്പന്നോ ധമ്മോ ന തിട്ഠതി ന വഡ്ഢതി ന വിരൂഹതി, തസ്സ പച്ചയകിച്ചം ഉപത്ഥമ്ഭനകിച്ചം നാമ. യഥാ പച്ഛാജാതപച്ചയോ. യോ പച്ചയോ പച്ചയുപ്പന്നസ്സ ധമ്മസ്സ പവത്തിയാ പച്ചയോ ഹോതി, യേന വിനാ പച്ചയുപ്പന്നോ ധമ്മോ ചിരകാലം ന പവത്തതി, സന്തതി ഗമനം ഛിജ്ജതി, തസ്സ പച്ചയ കിച്ചം അനുപാലനകിച്ചം നാമ. യഥാ രൂപ ജീവിതിന്ദ്രിയപച്ചയോ. ഏതേ പന ദ്വേ ഇന്ദ്രിയധമ്മാ തേസു തീസു പച്ചയ കിച്ചേസു ഏകകിച്ചംപി നസാധേന്തി, തസ്മാ ഏതേ ദ്വേ ധമ്മാ ഇന്ദ്രിയ പച്ചയേ വിസും ന ഗഹിതാതി.

ഏതം സന്തേ ഏതേ ദ്വേ ധമ്മാ ഇന്ദ്രിയാതിപി ന വത്തബ്ബാതി. നോ ന വത്തബ്ബാ. കസ്മാ. ഇന്ദ്രിയകിച്ചസബ്ഭാവതോതി. കിം പന ഏതേസം

ഇന്ദ്രിയകിച്ചന്തി. ലിങ്ഗനിമിത്തകുത്തആകപ്പേസു ഇസ്സരതാ ഇന്ദ്രിയ കിച്ചം. തഥാ ഹി യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ പടിസന്ധിക്ഖണേ ഇത്ഥിന്ദ്രിയരൂപം ഉപ്പജ്ജതി, തസ്സ സന്താനേ ചതൂഹി കമ്മാദീഹി പച്ചയേഹി ഉപ്പന്നാ പഞ്ചക്ഖന്ധ ധമ്മാ ഇത്ഥിഭാവായ പരിണമന്തി, സോ അത്തഭാവോ ഏകന്തേന ഇത്ഥിലിങ്ഗ ഇത്ഥിനിമിത്ത ഇത്ഥികുത്ത ഇത്ഥാകപ്പയുത്തോ ഹോതി, നോ അഞ്ഞഥാ. ന ച ഇത്ഥിന്ദ്രിയരൂപം തേ പഞ്ചക്ഖന്ധധമ്മേ ജനേതി, ന ച ഉപത്ഥമ്ഭതി, നാപി അനുപാലേതി, അഥ ഖോ തേ ധമ്മാ അത്തനോ അത്തനോ പച്ചയേഹി ഉപ്പജ്ജമാനാ ഏവഞ്ചേവഞ്ച ഉപ്പജ്ജന്തൂതി ആണം ഠപേന്തം വിയ തേസു അത്തനോ അനുഭാവം പവത്തേതി. തേ ച ധമ്മാ തഥേവ ഉപ്പജ്ജന്തി, നോ അഞ്ഞഥാതി. അയം ഇത്ഥിന്ദ്രിയരൂപസ്സ ഇത്ഥിലിങ്ഗാദീസു ഇസ്സരതാ. ഏസ നയോ പുരിസിന്ദ്രിയരൂപസ്സ പുരിസലിങ്ഗാദീസു ഇസ്സരതായം. ഏവം ഏതേ ദ്വേ ധമ്മാ ലിങ്ഗാദീസു ഇന്ദ്രിയകിച്ച സബ്ഭാവതോ ഇന്ദ്രിയാ നാമ ഹോന്തീതി.

ഹദയവത്ഥുരൂപം പന ദ്വിന്നം വിഞ്ഞാണധാതൂനം നിസ്സയവത്ഥുകിച്ചം സാധയമാനംപി താസു ഇന്ദ്രിയകിച്ചം ന സാധേതി. ന ഹി ഭാവിത ചിത്തസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ഹദയരൂപേ പസന്നേവാ അപ്പസന്നേ വാ ജാതേപി മനോവിഞ്ഞാണധാതുയോ തദനുവത്തികാ ഹോന്തീതി. ഇന്ദ്രിയ പച്ചയദീപനാ നിട്ഠിതാ.

൧൭. ഝാനപച്ചയോ

സത്ത ഝാനങ്ഗാനി ഝാനപച്ചയോ, വിതക്കോ വിചാരോ പീതി സോമനസ്സം ദോമനസ്സം ഉപേക്ഖാ ഏകഗ്ഗതാ. തേഹി സഹജാതാ പഞ്ചവിഞ്ഞാണവജ്ജിതാ ചിത്തചേതസികധമ്മാ ച രൂപധമ്മാ ച തസ്സ പച്ചയുപ്പന്നാ.

കേനട്ഠേന ഝാനന്തി. ഉപനിജ്ഝായനട്ഠേന ഝാനം. ഉപനിജ്ഝായ നട്ഠേനാതി ച മനസാ ആരമ്മണം ഉപഗന്ത്വാ നിജ്ഝായനട്ഠേന പേക്ഖനട്ഠേന. യഥാ ഹി ഇസ്സാസോ ദൂരേ ഠത്വാ ഖുദ്ദകേ ലക്ഖമണ്ഡലേ സരം പവേസേന്തോ ഹത്ഥേഹി സരം ഉജുകഞ്ച നിച്ചലഞ്ച കത്വാ മണ്ഡലഞ്ച വിഭൂതം കത്വാ ചക്ഖുനാ നിജ്ഝായന്തോ പവേസേതി. ഏവമേവ ഇമേഹി അങ്ഗേഹി ചിത്തം ഉജുകഞ്ച നിച്ചലഞ്ച കത്വാ ആരമ്മണഞ്ച വിഭൂതം കത്വാ നിജ്ഝായന്തോ പുഗ്ഗലോ ഉപനിജ്ഝായതീതി വുച്ചതി. ഏവം ഉപനിജ്ഝായിത്വാ യംകിഞ്ചി കായകമ്മം വാ വചീകമ്മം വാ മനോകമ്മം വാ കരോന്തോ അവിരജ്ഝമാനോ കരോതി.

തത്ഥ കായകമ്മം നാമ അഭിക്കമപ്പടിക്കമാദികം വുച്ചതി. വചീകമ്മം നാമ അക്ഖരവണ്ണപരിപുണ്ണം വചീഭേദകരണം വുച്ചതി. മനോകമ്മം നാമ യംകിഞ്ചി മനസാ ആരമ്മണവിഭാവനം വുച്ചതി. ദാനകമ്മം വാ പാണാതിപാത കമ്മം വാ അനുരൂപേഹി ഝാനങ്ഗേഹി വിനാ ദുബ്ബലേന ചിത്തേന കാതും ന സക്കാ ഹോതി. ഏസ നയോ സേസേസു കുസലാകുസല കമ്മേസൂതി.

അയഞ്ച അത്ഥോ വിതക്കാദീനം ഝാനങ്ഗധമ്മാനം വിസും വിസും സഭാവ ലക്ഖണേഹി ദീപേതബ്ബോ. സമ്പയുത്തധമ്മേ ആരമ്മണാഭിനിരോപന ലക്ഖണോ വിതക്കോ, സോ ചിത്തം ആരമ്മണേ ദള്ഹം നിയോജേതി. ആരമ്മണാനുമജ്ജനലക്ഖണോ വിചാരോ, സോ ചിത്തം ആരമ്മണേ ദള്ഹം സംയോജേതി. ആരമ്മണസമ്പിയായനലക്ഖണാപീതി, സാ ചിത്തം ആരമ്മണേ പരിതുട്ഠം കരോതി. തിസ്സോപി വേദനാ ആരമ്മണരസാനു ഭവനലക്ഖണാ, താപി ചിത്തം ആരമ്മണേ ഇട്ഠാനിട്ഠമജ്ഝത്തരസാനുഭവന കിച്ചേന ദള്ഹപ്പടിബദ്ധം കരോന്തി. സമാധാനലക്ഖണാ ഏകഗ്ഗതാ, സാപി ചിത്തം ആരമ്മണേ നിച്ചലം കത്വാ ഠപേതീതി. ഝാനപച്ചയദീപനാ നിട്ഠിതാ.

൧൮. മഗ്ഗപച്ചയോ

ദ്വാദസ മഗ്ഗങ്ഗാനി മഗ്ഗപച്ചയോ സമ്മാദിട്ഠി സമ്മാസങ്കപ്പോ സമ്മാ വാചാ സമ്മാകമ്മന്തോ സമ്മാആജീവോ സമ്മാവായാമോ സമ്മാസതി സമ്മാസമാധി മിച്ഛാദിട്ഠി മിച്ഛാസങ്കപ്പോ മിച്ഛാവായാമോ മിച്ഛാസമാധി. സേസാ മിച്ഛാവാചാ മിച്ഛാകമ്മന്തോ മിച്ഛാആജീവോതി തയോ ധമ്മാ വിസും ചേതസികധമ്മാ ന ഹോന്തി. മുസാവാദാദിവസേന പവത്താനം ചതുന്നം അകുസലഖന്ധാനം നാമം. തസ്മാ തേ മഗ്ഗപച്ചയേ വിസും ന ഗഹിതാതി. സബ്ബേ സഹേതുകാ ചിത്ത ചേതസികധമ്മാ ച സഹേതുകചിത്തസഹ ജാതാ രൂപധമ്മാ ച തസ്സ പച്ചയുപ്പന്നാ.

കേനട്ഠേന മഗ്ഗോതി. സുഗതിദുഗ്ഗതിനിബ്ബാന ദിസാദേസസമ്പാ പനട്ഠേന മഗ്ഗോ. സമ്മാദിട്ഠിആദികാനി ഹി അട്ഠ സമ്മാമഗ്ഗങ്ഗാനി സുഗതി ദിസാദേസഞ്ച നിബ്ബാനദിസാദേസഞ്ച സമ്പാപനത്ഥായ സംവത്തന്തി. ചത്താരി മിച്ഛാമഗ്ഗങ്ഗാനി ദുഗ്ഗതിദിസാദേസം സമ്പാപനത്ഥായ സംവത്തന്തീതി.

തത്ഥ ഝാനപച്ചയോ ആരമ്മണേ ചിത്തം ഉജും കരോതി, ഥിരം കരോതി, അപ്പനാപത്തം കരോതി. അപ്പനാപത്തം നാമ ഗമ്ഭീരേ ഉദകേ പക്ഖിത്തോ മച്ഛോവിയ കസിണനിമിത്താദികേ നിമിത്താരമ്മണേ അനുപവിട്ഠം ചിത്തം പവുച്ചതി. മഗ്ഗപച്ചയോ വട്ടപഥേ ചേതനാകമ്മം വിവട്ടപഥേ ഭാവനാകമ്മം ഉജും കരോതി, ഥിരം കരോതി, കമ്മപഥപത്തം കരോതി, വുദ്ധിം വിരുള്ഹിം വേപുല്ലം കരോതി, ഭൂമന്തരപത്തം കരോതി. അയ മേതേസം ദ്വിന്നം പച്ചയാനം വിസേസോ.

തത്ഥ കമ്മപഥപത്തം നാമ പാണാതിപാതാദീനം കുസലാകുസല കമ്മാനം അങ്ഗപാരിപൂരിയാ പടിസന്ധിജനനേ സമത്ഥഭാവസങ്ഖാതം കമ്മഗതിം പത്തം ചേതനാകമ്മം. ഭൂമന്തരപത്തം നാമ ഭാവനാനുക്കമേന കാമ ഭൂമിതോ പട്ഠായ യാവ ലോകുത്തരഭൂമിയാ ഏകസ്മിംഇരിയാപഥേപി ഉപരൂപരിഭൂമിം പത്തം ഭാവനാകമ്മം. അയഞ്ച അത്ഥോ ഝാനപച്ചയേ വുത്തനയേന സമ്മാദിട്ഠിആദികാനം മഗ്ഗങ്ഗധമ്മാനം വിസും വിസും സഭാവ ലക്ഖണേഹി ദീപേതബ്ബോതി. മഗ്ഗപച്ചയദീപനാ നിട്ഠിതാ.

൧൯. സമ്പയുത്തപച്ചയോ

സമ്പയുത്തപച്ചയോ വിപ്പയുത്തപച്ചയോതി ഏകം ദുക്കം. അത്ഥി പച്ചയോ നത്ഥി പച്ചയോതി ഏകം ദുക്കം. വിഗതപച്ചയോ അവിഗത പച്ചയോതി ഏകം ദുക്കം. ഇമാനി തീണി പച്ചയദുക്കാനി വിസും പച്ചയ വിസേസാനി ന ഹോന്തി. പുബ്ബേ ആഗതേസു പച്ചയേസു കേചി പച്ചയാ അത്തനോ പച്ചയുപ്പന്നേഹി സമ്പയുത്താ ഹുത്വാ പച്ചയത്തം ഗച്ഛന്തി, കേചി വിപ്പയുത്താ ഹുത്വാ, കേചി വിജ്ജമാനാ ഹുത്വാ, കേചി അവിജ്ജമാനാ ഹുത്വാ, കേചി വിഗതാ ഹുത്വാ, കേചി അവിഗതാ ഹുത്വാ പച്ചയത്തം ഗച്ഛന്തീതി ദസ്സനത്ഥം ഇമാനി തീണി പച്ചയദുക്കാനി വുത്താനി.

ഏത്ഥ ച അത്ഥീതി ഖോ കച്ചാന അയമേകോ അന്തോ, നത്ഥീതി ഖോ ദുതിയോ അന്തോതി ഏവരൂപേസു ഠാനേസു അത്ഥിനത്ഥിസദ്ദാ സസ്സതുച്ഛേദേസുപവത്തന്തി, തസ്മാ ഏവരൂപാനം അത്ഥാനം നിവത്തനത്ഥം പുന വിഗതദുക്കം വുത്തം.

സബ്ബേപി സഹജാതാ ചിത്തചേതസികാ ധമ്മാ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ പച്ചയാ ചേവ ഹോന്തി പച്ചയുപ്പന്നാ ച.

കേനട്ഠേന സമ്പയുത്തോ. ഏകുപ്പാദതാ ഏകനിരോധതാ ഏകവത്ഥുകതാ ഏകാരമ്മണതാതി ഇമേഹി ചതൂഹി സമ്പയോഗങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോ ഹുത്വാ സംയുത്തോ ഏകീഭാവം ഗതോതി സമ്പയുത്തോ.

തത്ഥ ഏകീഭാവം ഗതോതി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം ഫസ്സാദീഹി സത്തഹി ചേതസികേഹി സഹ ഏകീഭാവം ഗതം ഹോതി, ദസ്സനന്തി ഏകം വോഹാരം ഗച്ഛതി. അട്ഠ ധമ്മാ വിസും വിസും വോഹാരം ന ഗച്ഛന്തി, വിനിബ്ഭുജ്ജിത്വാ വിഞ്ഞാതും ന സക്കോതി. ഏസ നയോ സേസേസു സബ്ബചിത്തുപ്പാദേസൂതി. സമ്പയുത്തപച്ചയദീപനാ നിട്ഠിതാ.

൨൦. വിപ്പയുത്തപച്ചയോ

ചതുബ്ബിധോ വിപ്പയുത്തപച്ചയോ, സഹജാതോ വത്ഥുപുരേ ജാതോ വത്ഥാരമ്മണപുരേജാതോ പച്ഛാജാതോതി.

തത്ഥ സഹജാതവിപ്പയുത്തോ നാമ ദ്വിസു സഹജാതപച്ചയ പച്ചയുപ്പന്നേസു നാമരൂപേസു നാമം വാ രൂപസ്സ രൂപം വാ നാമസ്സ വിപ്പയുത്തം ഹുത്വാ പച്ചയോ. തത്ഥ നാമന്തി പവത്തികാലേ ചതുക്ഖന്ധനാമം, രൂപസ്സാതി ചിത്തജരൂപസ്സ, രൂപന്തി പടിസന്ധിക്ഖണേ ഹദയവത്ഥുരൂപം, നാമസ്സാതി പടിസന്ധിചതുക്ഖന്ധനാമസ്സ. സേസാ തയോപി വിപ്പയുത്തപച്ചയാ പുബ്ബേ വിഭത്താ ഏവാതി. വിപ്പയുത്തപച്ചയദീപനാ നിട്ഠിതാ.

൨൧. അത്ഥിപച്ചയോ

സത്തവിധോ അത്ഥിപച്ചയോ, സഹജാതത്ഥിപച്ചയോ വത്ഥുപുരേ ജാതത്ഥി പച്ചയോ ആരമ്മണപുരേജാതത്ഥിപച്ചയോ വത്ഥാരമ്മണപുരേ ജാതത്ഥിപച്ചയോ പച്ഛാജാതത്ഥിപച്ചയോ രൂപാഹാരത്ഥിപച്ചയോ രൂപ ജീവിതിന്ദ്രിയത്ഥിപച്ചയോതി.

തത്ഥ സഹജാതപച്ചയോ ഏവ സഹജാതത്ഥിപച്ചയോ നാമ. ഏസ നയോ സേസേസു ഛസു. പച്ചയപച്ചയുപ്പന്നവിഭാഗോപി ഹേട്ഠാ തത്ഥ തത്ഥ വുത്തോയേവ.

കേനട്ഠേന അത്ഥിപച്ചയോ. സയം ഖണികപച്ചുപ്പന്നതാ സങ്ഖാതേന അത്ഥിഭാവേന പച്ചുപ്പന്നസ്സ ധമ്മസ്സ പച്ചയോ അത്ഥിപച്ചയോ. അത്ഥിപച്ചയദീപനാ നിട്ഠിതാ.

൨൨. നത്ഥിപച്ചയോ

൨൩. വിഗതപച്ചയോ

൨൪. അവിഗതപച്ചയോ

സബ്ബോ അനന്തരപച്ചയോ നത്ഥി പച്ചയോ നാമ. തഥാ വിഗത പച്ചയോ. അവിഗതപച്ചയോപി അത്ഥിപച്ചയേന സബ്ബസദിസോ. അത്ഥീതിച അവിഗതോതി ച അത്ഥതോ ഏകമേവ. തഥാ നത്ഥീതി ച വിഗതോതിച.
നത്ഥിവിഗതഅവിഗതപച്ചയദീപനാ നിട്ഠിതാ.

പച്ചയത്ഥദീപനാ നിട്ഠിതാ.

പച്ചയസഭാഗോ

പച്ചയസഭാഗോ വുച്ചതേ. പഞ്ചദസ സഹജാതജാതികാ ഹോന്തി, ചത്താരോ മഹാസഹജാതാ ചത്താരോ മജ്ഝിമസഹജാതാ സത്ത ഖുദ്ദകസഹജാതാ. തത്ഥ ചത്താരോ മഹാസഹജാതാ നാമ സഹജാതോ സഹജാതനിസ്സയോ സഹജാതത്ഥി സഹജാത അവിഗതോ. ചത്താരോ മജ്ഝിമസഹജാതാ നാമ അഞ്ഞമഞ്ഞോ വിപാകോ സമ്പയുത്തോ സഹജാതവിപ്പയുത്തോ. സത്ത ഖുദ്ദകസഹ ജാതാ നാമ ഹേതു സഹജാതാധിപതി സഹജാതകമ്മം സഹ ജാതാഹാരോ സഹജാതിന്ദ്രിയം ഝാനം മഗ്ഗോ.

തയോ രൂപാഹാരാ, രൂപാഹാരോ രൂപാഹാരത്ഥി രൂപാഹാരാ വിഗതോ.

തീണി രൂപജീവിതിന്ദ്രിയാനി, രൂപജീവിതിന്ദ്രിയം രൂപജീവിതിന്ദ്രിയത്ഥി രൂപജീവിതിന്ദ്രിയാവിഗതം.

സത്തരസ പുരേജാതജാതികാ ഹോന്തി, ഛ വത്ഥുപുരേജാതാ ഛ ആരമ്മണപുരേജാതാ പഞ്ച വത്ഥാരമ്മണപുരേജാതാ. തത്ഥ ഛ വത്ഥുപുരേജാതാ നാമ വത്ഥുപുരേജാതോ വത്ഥുപുരേജാതനിസ്സയോ വത്ഥുപുരേജാതിന്ദ്രിയം വത്ഥുപുരേജാതവിപ്പയുത്തം വത്ഥുപുരേജാതത്ഥി വത്ഥു പുരേജാതഅവിഗതോ. ഛ ആരമ്മണപുരേജാതാ നാമ ആരമ്മണ പുരേജാതോ കിഞ്ചിആരമ്മണം കോചി ആരമ്മണാധിപതി കോചി ആരമ്മണൂപനിസ്സസോ ആരമ്മണപുരേജാതത്ഥി ആരമ്മണപുരേജാത അവിഗതോ. കിഞ്ചി ആരമ്മണന്തിആദീസു കിഞ്ചികോചിവചനേഹി പച്ചുപ്പന്നം നിപ്ഫന്നരൂപം ഗയ്ഹതി. പഞ്ച വത്ഥാരമ്മണപുരേജാതാ നാമ വത്ഥാരമ്മണ പുരേജാതോ വത്ഥാരമ്മണപുരേജാതനിസ്സയോ വത്ഥാരമ്മണപുരേ ജാത വിപ്പയുത്തോ വത്ഥാരമ്മണപുരേജാതത്ഥി വത്ഥാരമ്മണപുരേജാത അവിഗതോ.

ചത്താരോ പച്ഛാജാതജാതികാ ഹോന്തി, പച്ഛാജാതോ പച്ഛാജാതവിപ്പയുത്തോ പച്ഛാജാതത്ഥി പച്ഛാജാതഅവിഗതോ.

സത്ത അനന്തരാ ഹോന്തി, അനന്തരോ സമനന്തരോ അനന്തരൂപ നിസ്സയോ ആസേവനം അനന്തരകമ്മം നത്ഥി വിഗതോ. ഏത്ഥ ച അനന്തര കമ്മം നാമ അരിയമഗ്ഗചേതനാ, സാ അത്തനോ അനന്തരേ അരിയഫലം ജനേതി.

പഞ്ച വിസും പച്ചയാ ഹോന്തി, അവസേസം ആരമ്മണം അവസേസോ ആരമ്മണാധിപതി അവസേസോ ആരമ്മണൂപ നിസ്സയോ സബ്ബോ പകതൂപനിസ്സയോ അവസേസം നാനാക്ഖണിക കമ്മം. ഇതി വിത്ഥാരതോ പട്ഠാനപച്ചയാ ചതുപഞ്ഞാസപ്പഭേദാ ഹോന്തീതി.

തത്ഥ സബ്ബേ സഹജാതജാതികാ ച സബ്ബേ പുരേജാത ജാതികാ സബ്ബേ പച്ഛാജാതജാതികാ രൂപാഹാരോ രൂപജീവിതിന്ദ്രിയന്തി ഇമേ പച്ചുപ്പന്നപച്ചയാ നാമ. സബ്ബേ അനന്തരജാതികാ സബ്ബം നാനാക്ഖണിക കമ്മന്തി ഇമേ അതീതപച്ചയാ നാമ. ആരമ്മണം പകതൂപനിസ്സയോതി ഇമേ തേകാലികാ ച നിബ്ബാനപഞ്ഞത്തീനം വസേന കാലവിമുത്താ ച ഹോന്തി.

നിബ്ബാനഞ്ച പഞ്ഞത്തി ചാതി ഇമേ ദ്വേ ധമ്മാ അപ്പച്ചയാ നാമ അസങ്ഖതാ നാമ. കസ്മാ. അജാതികത്താ. യേസഞ്ഹി ജാതി നാമ അത്ഥി, ഉപ്പാദോ നാമ അത്ഥി. തേ സപ്പച്ചയാനാമ സങ്ഖതാ നാമ പടിച്ചസമുപ്പന്നാ നാമ. ഇമേ ദ്വേ ധമ്മാ അജാതികത്താ അനുപ്പാദത്താ അജാതിപച്ചയത്താച അപ്പച്ചയാ നാമ അസങ്ഖതാ നാമാതി.

സപ്പച്ചയേസു ച ധമ്മേസു സങ്ഖതേസു ഏകോപി ധമ്മോ നിച്ചോ ധുവോ സസ്സതോ അവിപരീതധമ്മോ നാമ നത്ഥി. അഥ ഖോ സബ്ബേ തേ ഖയട്ഠേന അനിച്ചാ ഏവ ഹോന്തി. കസ്മാ. സയഞ്ച പച്ചയായത്തവുത്തി കത്താ പച്ചയാനഞ്ച അനിച്ചധമ്മത്താ. നനു നിബ്ബാനഞ്ച പഞ്ഞത്തി ച പച്ചയാ ഹോന്തി. തേ ച നിച്ചാ ധുവാതി. സച്ചം. കേവലേന പന നിബ്ബാനപച്ചയേന വാ പഞ്ഞത്തിപച്ചയേന വാ ഉപ്പന്നോ നാമ നത്ഥി, ബഹൂഹി പച്ചയേഹി ഏവ ഉപ്പന്നോ, തേ പന പച്ചയാ അനിച്ചാ ഏവ അധുവാതി.

യേ ച ധമ്മാ അനിച്ചാ ഹോന്തി, തേ നിച്ചകാലം സത്തേ തിവിധേഹി ദുക്ഖദണ്ഡേഹി പടിപ്പീളേന്തി ബാധേന്തി, തസ്മാ തേ ധമ്മാ ഭയട്ഠേന ദുക്ഖാ ഏവ ഹോന്തി. തത്ഥ തിവിധാ ദുക്ഖദണ്ഡാ നാമ ദുക്ഖദുക്ഖതാ സങ്ഖാര ദുക്ഖതാ വിപരിണാമദുക്ഖതാ.

യേ കേചി അനിച്ചാ ഏവ ഹോന്തി, ഏകസ്മിം ഇരിയാപഥേപി പുനപ്പുനം ഭിജ്ജന്തി, തേ കഥം യാവജീവം നിച്ചസഞ്ഞിതാനം സത്തപുഗ്ഗലാനം അത്താ നാമ ഭവേയ്യും, സാരാ നാമ ഭവേയ്യും. യേ ച ദുക്ഖാ ഏവ ഹോന്തി, തേ കഥം ദുക്ഖപ്പടികുലാനം സുഖകാമാനം സത്താനം അത്താ നാമ ഭവേയ്യും, സാരാ നാമ ഭവേയ്യും. തസ്മാ തേ ധമ്മാ അസാരകട്ഠേന അനത്താ ഏവ ഹോന്തി.

അപി ച യസ്മാ ഇമായ ചതുവീസതിയാ പച്ചയദേസനായ ഇമമത്ഥം ദസ്സേതി. സബ്ബേപി സങ്ഖതധമ്മാ നാമ പച്ചയായത്തവുത്തികാ ഏവ ഹോന്തി, സത്താനം വസായത്തവുത്തികാ ന ഹോന്തി. പച്ചയായത്ത വുത്തികേസു ച തേസു ന ഏകോപി ധമ്മോ അപ്പകേന പച്ചയേന ഉപ്പജ്ജതി. അഥ ഖോ ബഹൂഹി ഏവ പച്ചയേഹി ഉപ്പജ്ജതീതി, തസ്മാ അയം ദേസനാ ധമ്മാനം അനത്തലക്ഖണദീപനേ മത്ഥകപത്താ ഹോതീതി.

പച്ചയസഭാഗസങ്ഗഹോ നിട്ഠിതോ.

പച്ചയഘടനാനയോ

പഞ്ചവിഞ്ഞാണേസു പച്ചയഘടനാനയോ

പച്ചയഘടനാനയോ വുച്ചതേ. ഏകേകസ്മിം പച്ചയുപ്പന്നേ ബഹുന്നം പച്ചയാനം സമോധാനം പച്ചയഘടനാ നാമ. യേന പന ധമ്മാ സപ്പച്ചയാ സങ്ഖതാ പടിച്ചസമുപ്പന്നാതി വുച്ചന്തി, സബ്ബേ തേ ധമ്മാ ഉപ്പാദേ ച ഠിതിയഞ്ച ഇമേഹി ചതുവീസതിയാ പച്ചയേഹി സഹിതത്താ സപ്പച്ചയാ നാമ, സപ്പച്ചയത്താ സങ്ഖതാ നാമ, സങ്ഖതത്താ പടിച്ചസമുപ്പന്നാ നാമ. കതമേ പന തേ ധമ്മാതി. ഏകവീസസതചിത്താനി ച ദ്വിപഞ്ഞാസചേതസികാനി ച അട്ഠവീസതി രൂപാനി ച.

തത്ഥ ഏകവീസസതചിത്താനി ധാതുവസേന സത്തവിധാനി ഭവന്തി, ചക്ഖു വിഞ്ഞാണധാതു സോതവിഞ്ഞാണധാതു ഘാനവിഞ്ഞാണധാതു ജിവ്ഹ വിഞ്ഞാണധാതു കായവിഞ്ഞാണധാതു മനോധാതു മനോവിഞ്ഞാണ ധാതൂതി. തത്ഥ ചക്ഖുവിഞ്ഞാണദ്വയം ചക്ഖുവിഞ്ഞാണധാതു നാമ. സോതവിഞ്ഞാണദ്വയം സോതവിഞ്ഞാണധാതു നാമ. ഘാനവിഞ്ഞാണദ്വയം ഘാനവിഞ്ഞാണധാതു നാമ. ജിവ്ഹവിഞ്ഞാണദ്വയം ജിവ്ഹവിഞ്ഞാണധാതു നാമ. കായവിഞ്ഞാണദ്വയം കായവിഞ്ഞാണധാതു നാമ. പഞ്ചദ്വാരാവജ്ജന ചിത്തഞ്ച സമ്പടിച്ഛനചിത്തദ്വയഞ്ച മനോധാതു നാമ. സേസാനി അട്ഠസതം ചിത്താനി മനോവിഞ്ഞാണധാതു നാമ.

ദ്വിപഞ്ഞാസചേതസികാനി ച രാസിവസേന ചതുബ്ബിധാനി ഭവന്തി, സത്ത സബ്ബചിത്തികാനി ച ഛ പകിണ്ണകാനി ച ചുദ്ദസ പാപാനിച പഞ്ചവീസതി കല്യാണാനി ച.

ചതുവീസതിപച്ചയേസു ച പന്നരസപച്ചയാ സബ്ബചിത്തുപ്പാദ സാധാരണാ ഹോന്തി, ആരമ്മണഞ്ച അനന്തരഞ്ച സമനന്തരഞ്ച സഹ ജാതോ ച അഞ്ഞമഞ്ഞഞ്ച നിസ്സയോ ച ഉപനിസ്സയോ ച കമ്മഞ്ച ആഹാരോ ച ഇന്ദ്രിയഞ്ച സമ്പയുത്തോ ച അത്ഥി ച നത്ഥി ച വിഗതോ ച അവിഗതോ ച. ന ഹി കിഞ്ചി ചിത്തം വാ ചേതസികം വാ ആരമ്മണേന വിനാ ഉപ്പന്നം നാമ അത്ഥി. തഥാ അനന്തരാദീഹി ച. അട്ഠപച്ചയാ കേസഞ്ചി ചിത്തുപ്പാദാനം പച്ചയാ സാധാരണാ ഹോന്തി, ഹേതു ച അധിപതി ച പുരേ ജാതോ ച ആസേവനഞ്ച വിപാകോ ച ഝാനഞ്ച മഗ്ഗോ ച വിപ്പയുത്തോ ച. തത്ഥ ഹേതു സഹേതുകചിത്തുപ്പാദാനം ഏവ സാധാരണാ, അധിപതി ച സാധിപതിജവനാനം ഏവ, പുരേജാതോ ച കേസഞ്ചി ചിത്തുപ്പാദാനം ഏവ, ആസേവനഞ്ച കുസലാകുസലകിരിയജവനാനം ഏവ, വിപാകോ ച വിപാകചിത്തുപ്പാദാനം ഏവ, ഝാനഞ്ച മനോധാതു മനോവിഞ്ഞാണധാതു ചിത്തുപ്പാദാനം ഏവ, മഗ്ഗോ ച സഹേതുകചിത്തുപ്പാദാനം ഏവ, വിപ്പയുത്തോ ച അരൂപലോകേ ചിത്തുപ്പാദാനം നത്ഥി, ഏകോ പച്ഛാജാതോ രൂപധമ്മാനം ഏവ വിസുംഭൂതോ ഹോതി.

തത്രായം ദീപനാ. സത്ത സബ്ബചിത്തികാനി ചേതസികാനി നാമ, ഫസ്സോ വേദനാ സഞ്ഞാ ചേതനാ ഏകഗ്ഗതാ ജീവിതം മനസികാരോ. തത്ഥ ചിത്തം അധിപതിജാതികഞ്ച ആഹാരപച്ചയോ ച ഇന്ദ്രിയപച്ചയോ ച. ഫസ്സോ ആഹാരപച്ചയോ. വേദനാ ഇന്ദ്രിയപച്ചയോ ച ഝാന പച്ചയോ ച. ചേതനാ കമ്മപച്ചയോ ച ആഹാരപച്ചയോ ച. ഏകഗ്ഗതാ ഇന്ദ്രിയപച്ചയോ ച ഝാന പച്ചയോ ച മഗ്ഗപച്ചയോ ച. ജീവിതം ഇന്ദ്രിയപച്ചയോ. സേസാ ദ്വേ ധമ്മാ വിസേസപച്ചയാ ന ഹോന്തി.

ചക്ഖുവിഞ്ഞാണേ സത്ത സബ്ബചിത്തികാനി ചേതസികാനി ലബ്ഭന്തി, വിഞ്ഞാണേന സദ്ധിം അട്ഠ നാമധമ്മാ ഹോന്തി. സബ്ബേ തേ ധമ്മാ സത്തഹി പച്ചയേഹി അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ പച്ചയാ ഹോന്തി ചതൂഹി മഹാസഹജാതേഹി ച വിപ്പയുത്തവജ്ജിതേഹി തീഹി മജ്ഝിമസഹജാതേഹി ച. തേസ്വേവ അട്ഠസു ധമ്മേസു വിഞ്ഞാണം സേസാനം സത്തന്നം ധമ്മാനം ആഹാരപച്ചയേന ച ഇന്ദ്രിയപച്ചയേന ച പച്ചയോ ഹോതി. ഫസ്സോ ആഹാരപച്ചയേന, വേദനാ ഇന്ദ്രിയപച്ചയമത്തേന, ചേതനാ കമ്മപച്ചയേന ച ആഹാര പച്ചയേന ച, ഏകഗ്ഗതാ ഇന്ദ്രിയപച്ചയമത്തേന , ജീവിതം സേസാനം സത്തന്നം ധമ്മാനം

ഇന്ദ്രിയപച്ചയേന പച്ചയോ ഹോതി. ചക്ഖുവത്ഥുരൂപം പന തേസം അട്ഠന്നം ധമ്മാനം ഛഹി വത്ഥുപുരേജാതേഹി തസ്മിം ചക്ഖുവത്ഥുമ്ഹി ആപാതമാഗതാനി പച്ചുപ്പന്നാനി രൂപാരമ്മണാനി തേസം ചതൂഹി ആരമ്മണ പുരേജാതേഹി, അനന്തരനിരുദ്ധം പഞ്ചദ്വാരാവജ്ജനചിത്തഞ്ച പഞ്ചഹി അനന്തരേഹി, പുബ്ബേ കതം കുസലകമ്മം വാ അകുസലകമ്മം വാ കുസലവിപാകാനം വാ അകുസലവിപാകാനം വാ തേസം നാനാക്ഖണികകമ്മപച്ചയേന, കമ്മ സഹായഭൂതാനി പുരിമഭവേ അവിജ്ജാതണ്ഹൂപാദാനാനി ച ഇമസ്മിം ഭവേ ആവാസപുഗ്ഗലഉതുഭോജനാദയോ ച തേസം അട്ഠന്നം ധമ്മാനം പകതൂപനിസ്സയപച്ചയേന പച്ചയാ ഹോന്തി. ഇമസ്മിം ചിത്തേ ഹേതു ച അധിപതി ച പച്ഛാജാതോ ച ആസേവനഞ്ച ഝാനഞ്ച മഗ്ഗോചാതി ഛപച്ചയാ ന ലബ്ഭന്തി, അട്ഠാരസപച്ചയാ ലബ്ഭന്തി. യഥാ ച ഇമസ്മിം ചിത്തേ, തഥാ സോതവിഞ്ഞാണാദീസുപി ഛ പച്ചയാ ന ലബ്ഭന്തി, അട്ഠാരസപച്ചയാ ലബ്ഭന്തീതി.

പഞ്ചവിഞ്ഞാണേസു പച്ചയഘടനാനയോ നിട്ഠിതോ.

അഹേതുക ചിത്തുപ്പാദേസു പച്ചയഘടനാനയോ

ഛ പകിണ്ണകാനി ചേതസികാനി നാമ, വിതക്കോ വിചാരോ അധിമോക്ഖോ വീരിയം പീതി ഛന്ദോ. തത്ഥ വിതക്കോ ഝാനപച്ചയോ ച മഗ്ഗപച്ചയോ ച. വിചാരോ ഝാനപച്ചയോ. വീരിയം അധിപതിജാതികഞ്ച ഇന്ദ്രിയപച്ചയോ ച മഗ്ഗപച്ചയോ ച. പീതി ഝാനപച്ചയോ. ഛന്ദോ അധിപതിജാതികോ. അധിമോക്ഖോ പന വിസേസപച്ചയോ ന ഹോതി.

പഞ്ചദ്വാരാവജ്ജനചിത്തഞ്ച സമ്പടിച്ഛനചിത്തദ്വയഞ്ച ഉപേക്ഖാസന്തീരണ ദ്വയഞ്ചാതി പഞ്ചസു ചിത്തേസു ദസ ചേതസികാനി ലബ്ഭന്തി, സത്ത സബ്ബ ചിത്തികാനി ച പകിണ്ണകേസു വിതക്കോ ച വിചാരോ ച അധിമോക്ഖോ ച. വിഞ്ഞാണേന സദ്ധിം പച്ചേകം ഏകാദസ നാമധമ്മാ ഹോന്തി. ഇമേസു ചിത്തേസു ഝാനകിച്ചം ലബ്ഭതി. വേദനാ ച ഏകഗ്ഗതാ ച വിതക്കോ ച വിചാരോ ച ഝാനപച്ചയം സാധേന്തി. പഞ്ചദ്വാരാവജ്ജനചിത്തം പന കിരിയചിത്തം ഹോതി, വിപാകപച്ചയോ നത്ഥി. നാനാക്ഖണികകമ്മഞ്ച ഉപനിസ്സയട്ഠാനേ തിട്ഠതി. വിപാകപച്ചയേന സദ്ധിം ഛ പച്ചയാ ന ലബ്ഭന്തി. ഝാനപച്ചയേന സദ്ധിം അട്ഠാരസപച്ചയാ ലബ്ഭന്തി. സേസേസു ചതൂസു വിപാകചിത്തേസു പഞ്ച പച്ചയാ ന ലബ്ഭന്തി. വിപാകപച്ചയേന ച ഝാനപച്ചയേന ച സദ്ധിം ഏകൂനവീസതി പച്ചയാ ലബ്ഭന്തി.

സോമനസ്സസന്തീരണേ പീതിയാ സദ്ധിം ഏകാദസചേതസികാ യുജ്ജന്തി, മനോദ്വാരാവജ്ജനചിത്തേ ച വീരിയേന സദ്ധിം ഏകാദസാതി വിഞ്ഞാണേന സദ്ധിം ദ്വാദസ നാമധമ്മാ ഹോന്തി. ഹസിതുപ്പാദചിത്തേ പന പീതിയാ ച വീരിയേന ച സദ്ധിം ദ്വാദസ ചേതസികാനി യുജ്ജന്തി. വിഞ്ഞാണേന സദ്ധിം തേരസ നാമധമ്മാ ഹോന്തി. തത്ഥ സോമനസ്സസന്തീരണേ ഝാനങ്ഗേസു പീതിമത്തം അധികം ഹോതി, പുബ്ബേ ഉപേക്ഖാസന്തീരണദ്വയേ വിയ പഞ്ചപച്ചയാ ന ലബ്ഭന്തി. ഏകൂനവീസതിപച്ചയാ ലബ്ഭന്തി. മനോദ്വാരാ വജ്ജനചിത്തേ ച വീരിയമത്തം അധികം ഹോതി, തഞ്ച ഇന്ദ്രിയകിച്ച ഝാന കിച്ചാനിസാധേതി. അധിപതികിച്ചഞ്ച മഗ്ഗകിച്ചഞ്ച ന സാധേതി. കിരിയ

ചിത്തത്താവിപാകപച്ചയോ ച നത്ഥി. പുബ്ബേ പഞ്ചദ്വാരാവജ്ജനചിത്തേ വിയ വിപാക പച്ചയേന സദ്ധിം ഛ പച്ചയാ ന ലബ്ഭന്തി. ഝാനപച്ചയേന സദ്ധിം അട്ഠരസ പച്ചയാ ലബ്ഭന്തി. ഹസിതുപ്പാദചിത്തേപി കിരിയചിത്തത്താ വിപാകപച്ചയോ നത്ഥി, ജവനചിത്തത്താ പന ആസേവനം അത്ഥി, വിപാകപച്ചയേന സദ്ധിം പഞ്ച പച്ചയാ ന ലബ്ഭന്തി. ആസേവനപച്ചയേന സദ്ധിം ഏകൂനവീസതി പച്ചയാ ലബ്ഭന്തി.

അഹേതുകചിത്തുപ്പാദേസു പച്ചയഘടനാനയോ നിട്ഠിതോ.

അകുസലചിത്തുപ്പാദേസു പച്ചയഘടനാനയോ

ദ്വാദസ അകുസലചിത്താനി, ദ്വേ മോഹമൂലികാനി അട്ഠ ലോഭ മൂലികാനി ദ്വേ ദോസമൂലികാനി. ചുദ്ദസ പാപചേതസികാനി നാമ മോഹോ അഹിരികം അനോത്തപ്പം ഉദ്ധച്ചന്തി ഇദം മോഹചതുക്കം നാമ. ലോഭോ ദിട്ഠി മാനോതി ഇദം ലോഭതിക്കം നാമ. ദോസോ ഇസ്സാ മച്ഛരിയം കുക്കുച്ചന്തി ഇദം ദോസചതുക്കം നാമ. ഥിനം മിദ്ധം വിചികിച്ഛാതി ഇദം വിസും തിക്കം നാമ.

തത്ഥ ലോഭോ ദോസോ മോഹോതി തയോ മൂലധമ്മാ ഹേതുപച്ചയാ, ദിട്ഠി മഗ്ഗപച്ചയോ, സേസാ ദസധമ്മാ വിസേസപച്ചയാ ന ഹോന്തി.

തത്ഥ ദ്വേ മോഹമൂലികാനി നാമ വിചികിച്ഛാസമ്പയുത്തചിത്തം ഉദ്ധച്ച സമ്പയുത്തചിത്തം. തത്ഥ വിചികിച്ഛാസമ്പയുത്തചിത്തേ പന്നരസ ചേതസികാനി ഉപ്പജ്ജന്തി സത്ത സബ്ബചിത്തികാനി ച വിതക്കോ വിചാരോ വീരിയന്തി തീണി പകിണ്ണകാനി ച പാപചേതസികേസു മോഹചതുക്കഞ്ച വിചികിച്ഛാ ചാതി, ചിത്തേന സദ്ധിം സോളസ നാമധമ്മാ ഹോന്തി. ഇമസ്മിം ചിത്തേ ഹേതു പച്ചയോപി മഗ്ഗപച്ചയോപി ലബ്ഭന്തി. തത്ഥ മോഹോ ഹേതുപച്ചയോ, വിതക്കോ ച വീരിയഞ്ച മഗ്ഗപച്ചയോ, ഏകഗ്ഗതാ പന വിചികിച്ഛായ ദുട്ഠത്താ ഇമസ്മിം ചിത്തേ ഇന്ദ്രിയകിച്ചഞ്ച മഗ്ഗകിച്ചഞ്ച ന സാധേതി, ഝാനകിച്ചമത്തം സാധേതി. അധിപതി ച പച്ഛാജാതോ വിപാകോ ചാതി തയോ പച്ചയാന ലബ്ഭന്തി, സേസാ ഏകവീസതിപച്ചയാ ലബ്ഭന്തി. ഉദ്ധച്ചസമ്പയുത്തചിത്തേപി വിചികിച്ഛം പഹായ അധിമോക്ഖേന സദ്ധിം പന്നരസേവ ചേതസികാനി, സോളസേവ നാമധമ്മാ ഹോന്തി . ഇമസ്മിം ചിത്തേ ഏകഗ്ഗതാ ഇന്ദ്രിയ കിച്ചഞ്ച ഝാനകിച്ചഞ്ച മഗ്ഗകിച്ചഞ്ച സാധേതി, തയോ പച്ചയാ ന ലബ്ഭന്തി, ഏകവീസതി പച്ചയാ ലബ്ഭന്തി.

അട്ഠസു ലോഭമൂലികചിത്തേസു പന സത്ത സബ്ബചിത്തികാനി ച ഛ പകിണ്ണകാനി ച പാപേസു മോഹചതുക്കഞ്ച ലോഭതിക്കഞ്ച ഥിനമിദ്ധഞ്ചാതി ദ്വാവീസതി ചേതസികാനി ഉപ്പജ്ജന്തി. തേസു ലോഭോ ച മോഹോചാതി ദ്വേ മൂലാനി ഹേതുപച്ചയോ. ഛന്ദോ ച ചിത്തഞ്ച വീരിയഞ്ചാതി തയോ അധിപതിജാതികാ കദാചി അധിപതികിച്ചം സാധേന്തി, ആരമ്മണാധിപതിപി ഏത്ഥ ലബ്ഭതി. ചേതനാ കമ്മപച്ചയോ. തയോ ആഹാരാ ആഹാരപച്ചയോ. ചിത്തഞ്ച വേദനാ ച ഏകഗ്ഗതാ ച ജീവിതഞ്ച വീരിയഞ്ചാതി പഞ്ച ഇന്ദ്രിയധമ്മാ ഇന്ദ്രിയപച്ചയോ. വിതക്കോ ച വിചാരോ ച പീതി ച വേദനാ ച ഏകഗ്ഗതാചാതി പഞ്ച ഝാനങ്ഗാനി ഝാനപച്ചയോ. വിതക്കോ ച ഏകഗ്ഗതാ ച ദിട്ഠി ച വീരിയഞ്ചാതി ചത്താരി മഗ്ഗങ്ഗാനി മഗ്ഗപച്ചയോ.

പച്ഛാജാതോ ച വിപാകോ ചാതി ദ്വേ പച്ചയാ ന ലബ്ഭന്തി. സേസാ ദ്വാവീസതി പച്ചയാ ലബ്ഭന്തി.

ദ്വീസു ദോസമൂലികചിത്തേസു പീതിഞ്ച ലോഭതിക്കഞ്ച പഹായ ദോസചതുക്കേന സദ്ധിം ദ്വാവീസതി ഏവ ചേതസികാനി, ദോസോ ച മോഹോ ച ദ്വേ മൂലാനി, തയോ അധിപതി ജാതികാ, തയോ ആഹാരാ, പഞ്ച ഇന്ദ്രിയാനി, ചത്താരി ഝാനങ്ഗാനി, തീണി മഗ്ഗങ്ഗാനി. ഏത്ഥാപി ദ്വേ പച്ചയാ ന ലബ്ഭന്തി, ദ്വാവീസതി പച്ചയാ ലബ്ഭന്തി.

അകുസലചിത്തുപ്പാദേസു പച്ചയഘടനാനയോ നിട്ഠിതോ.

ചിത്തുപ്പാദേസു പച്ചയഘടനാനയോ

ഏകനവുതി സോഭണചിത്താനി നാമ, ചതുവീസതി കാമ സോഭണചിത്താനി പന്നരസ രൂപചിത്താനി ദ്വാദസ അരൂപചിത്താനി ചത്താലീസ ലോകുത്തരചിത്താനി. തത്ഥ ചതുവീസതി കാമസോഭണ ചിത്താനി നാമ അട്ഠ കാമകുസലചിത്താനി അട്ഠ കാമസോഭണവിപാക ചിത്താനി അട്ഠ കാമസോഭണകിരിയചിത്താനി.

പഞ്ച വീസതി കല്യാണചേതസികാനി നാമ, അലോഭോ അദോസോ അമോഹോചേതി തീണി കല്യാണമൂലികാനി ച സദ്ധാ ച സതി ച ഹിരീ ച ഓത്തപ്പഞ്ച തത്രമജ്ഝത്തതാ ച കായപസ്സദ്ധി ച ചിത്ത പസ്സദ്ധി ച കായലഹുതാ ച ചിത്തലഹുതാ ച കായമുദുതാ ച ചിത്ത മുദുതാ ച കായകമ്മഞ്ഞതാ ച ചിത്ത കമ്മഞ്ഞതാ ച കായപാഗുഞ്ഞതാ ച ചിത്തപാഗുഞ്ഞതാ ച കായുജുകതാ ച ചിത്തുജുകതാ ച സമ്മാവാചാ സമ്മാകമ്മന്തോ സമ്മാആജീവോതി തിസ്സോ വിരതിയോ ച കരുണാ മുദിതാതി ദ്വേ അപ്പമഞ്ഞായോ ച.

തത്ഥ തീണി കല്യാണമൂലാനി ഹേതുപച്ചയോ, അമോഹോ പന അധിപതിപച്ചയേ വീമംസാധിപതിനാമ, ഇന്ദ്രിയപച്ചയേ പഞ്ഞിന്ദ്രിയം നാമ, മഗ്ഗപച്ചയേ സമ്മാദിട്ഠി നാമ. സദ്ധാ ഇന്ദ്രിയപച്ചയേ സദ്ധിന്ദ്രിയം നാമ. സതി ഇന്ദ്രിയപച്ചയേ സതിന്ദ്രിയം നാമ, മഗ്ഗപച്ചയേ സമ്മാസതി നാമ. തിസ്സോ വിരതിയോ മഗ്ഗപച്ചയോ, സേസാ സത്തരസ ധമ്മാ വിസേസപച്ചയാ ന ഹോന്തി.

അട്ഠസു കാമകുസലചിത്തേസു അട്ഠതിംസ ചേതസികാനി സങ്ഗയ്ഹന്തി, സത്ത സബ്ബചിത്തികാനി ഛ പകിണ്ണകാനി പഞ്ചവീസതി കല്യാണാനി. തേസു ച പീതി ചതൂസു സോമനസ്സികേസു ഏവ, അമോഹോ ചതൂസു ഞാണസമ്പയുത്തേസു ഏവ, തിസ്സോ വിരതിയോ സിക്ഖാപദസീലപൂരണ കാലേ ഏവ, ദ്വേ അപ്പമഞ്ഞായോ സത്തേസു കാരുഞ്ഞമോദനാകാരേസു ഏവാതി. ഇമേസുപി അട്ഠസു ചിത്തേസു ദ്വേ വാ തീണി വാ കല്യാണമൂലാനി ഹേതുപച്ചയോ, ഛന്ദോ ച ചിത്തഞ്ച വീരിയഞ്ച വീമംസാചാതി ചതൂസു അധിപതിജാതികേസു ഏകമേകോവ കദാചി അധിപതിപച്ചയോ. ചേതനാ കമ്മപച്ചയോ. തയോ ആഹാരാ ആഹാരപച്ചയോ. ചിത്തഞ്ച വേദനാ ച ഏകഗ്ഗതാ ച ജീവിതഞ്ച സദ്ധാ ച സതി ച വീരിയഞ്ച പഞ്ഞാചാതി അട്ഠ ഇന്ദ്രിയാനി ഇന്ദ്രിയപച്ചയോ. വിതക്കോ ച വിചാരോ ച

പീതി ച വേദനാ ച ഏകഗ്ഗതാചാതി പഞ്ചഝാനങ്ഗാനി ഝാനപച്ചയോ. പഞ്ഞാ ച വിതക്കോ ച തിസ്സോ വിരതിയോ ച സതി ച വീരിയഞ്ച ഏകഗ്ഗതാചാതി അട്ഠ മഗ്ഗങ്ഗാനി മഗ്ഗപച്ചയോ. ഇമേസുപി അട്ഠസു ചിത്തേസു പച്ഛാജാതോ ച വിപാകോചാതി ദ്വേ പച്ചയാ ന ലബ്ഭന്തി, സേസാ ദ്വാവീസതിപച്ചയാ ലബ്ഭന്തി.

അട്ഠസു കാമസോഭണകിരിയചിത്തേസു തിസ്സോ വിരതിയോ ന ലബ്ഭന്തി, കുസലേസു വിയ ദ്വേ പച്ചയാ ന ലബ്ഭന്തി, ദ്വാവീസതി പച്ചയാ ലബ്ഭന്തി.

അട്ഠസു കാമസോഭണവിപാകേസു തിസ്സോ വിരതിയോ ച ദ്വേ അപ്പമഞ്ഞായോ ച ന ലബ്ഭന്തി. അധിപതിപച്ചയോ ച പച്ഛാജാതോ ച ആസേവനഞ്ചാതി തയോ പച്ചയാ ന ലബ്ഭന്തി, ഏകവീസതി പച്ചയാ ലബ്ഭന്തി.

ഉപരി രൂപാരൂപലോകുത്തരചിത്തേസുപി ദ്വാവീസതിപച്ചയതോ അതിരേകം നത്ഥി. തസ്മാ ചതൂസു ഞാണസമ്പയുത്തകാമകുസല ചിത്തേസു വിയ ഇമേസു പച്ചയഘടനാ വേദിതബ്ബാ.

ഏവം സന്തേ കസ്മാ താനി ചിത്താനി കാമചിത്തതോ മഹന്ത തരാനി ച പണീതതരാനി ച ഹോന്തീതി. ആസേവനമഹന്തത്താ. താനി ഹി ചിത്താനി ഭാവനാകമ്മവിസേസേഹി സിദ്ധാനി ഹോന്തി, തസ്മാ തേസു ആസേവനപച്ചയോ മഹന്തോ ഹോതി. ആസേവന മഹന്തത്താ ച ഇന്ദ്രിയപച്ചയോപി ഝാനപച്ചയോപി മഗ്ഗപച്ചയോപി അഞ്ഞേപി വാ തേസം പച്ചയാ മഹന്താ ഹോന്തി. പച്ചയാനം ഉപരൂപരി മഹന്തത്താ താനി ചിത്താനി ഉപരൂപരി ച കാമചിത്തതോ മഹന്തതരാനി ച പണീതതരാനി ച ഹോന്തീതി.

ചിത്തുപ്പാദേസു പച്ചയഘടനാനയോ നിട്ഠിതോ.

രൂപകലാപേസു പച്ചയഘടനാനയോ

രൂപകലാപേസു പച്ചയഘടനാനയോ വുച്ചതേ. അട്ഠവീസതി രൂപാനി നാമ, ചത്താരി മഹാഭൂതാനി പഥവീ ആപോ തേജോ വായോ. പഞ്ച പസാദരൂപാനി ചക്ഖു സോതം ഘാനം ജിവ്ഹ കായോ. പഞ്ച ഗോചരരൂപാനി രൂപം സദ്ദോ ഗന്ധോ രസോ ഫോട്ഠബ്ബം. തത്ഥ ഫോട്ഠബ്ബം തിവിധം പഥവീഫോട്ഠബ്ബം തേജോഫോട്ഠബ്ബം വായോഫോട്ഠബ്ബം. ദ്വേ ഭാവരൂപാനി ഇത്ഥിഭാവരൂപം പുമ്ഭാവരൂപം. ഏകം ജീവിതരൂപം, ഏകം ഹദയരൂപം. ഏകം ആഹാരരൂപം. ഏകം ആകാസധാതുരൂപം. ദ്വേ വിഞ്ഞത്തിരൂപാനി കായവിഞ്ഞത്തിരൂപം വചീവിഞ്ഞത്തി രൂപം. തീണി വികാരരൂപാനി ലഹുതാ മുദുതാ കമ്മഞ്ഞതാ. ചത്താരി ലക്ഖണരൂപാനി ഉപചയോ സന്തതി ജരതാ അനിച്ചതാ.

തത്ഥ ഛ രൂപധമ്മാ രൂപധമ്മാനം പച്ചയാ ഹോന്തി ചത്താരി മഹാഭൂതാനി ച ജീവിതരൂപഞ്ച ആഹാരരൂപഞ്ച. തത്ഥ ചത്താരി മഹാ ഭൂതാനി അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ പഞ്ചഹി പച്ചയേഹി പച്ചയാ ഹോന്തി സഹജാതേന ച അഞ്ഞമഞ്ഞേന ച നിസ്സയേന ച അത്ഥിയാ ച അവിഗതേനച. സഹജാതാനം ഉപാദാരൂപാനം അഞ്ഞമഞ്ഞവജ്ജിതേഹി ചതൂഹി പച്ചയേഹി

പച്ചയാ ഹോന്തി. ജീവിതരൂപം സഹജാതാനം കമ്മജരൂപാനം ഇന്ദ്രിയപച്ചയേന പച്ചയോ. ആഹാരരൂപം സഹജാതാനഞ്ച അസഹജാതാനഞ്ച സബ്ബേസം അജ്ഝത്തരൂപധമ്മാനം ആഹാരപച്ചയേന പച്ചയോ.

തഥേവ തേരസ രൂപധമ്മാ നാമധമ്മാനം വിസേസപച്ചയാ ഹോന്തി, പഞ്ചപസാദരൂപാനി ച സത്ത ഗോചരരൂപാനി ച ഹദയവത്ഥുരൂപഞ്ച. തത്ഥ പഞ്ച പസാദരൂപാനി പഞ്ചന്നം വിഞ്ഞാണധാതൂനം മാതരോ വിയ പുത്തകാനം വത്ഥുപുരേജാതേന ച വത്ഥുപുരേജാതിന്ദ്രിയേന ച വത്ഥു പുരേജാതവിപ്പയുത്തേന ച പച്ചയാ ഹോന്തി. സത്ത ഗോചരരൂപാനി പഞ്ചന്നം വിഞ്ഞാണധാതൂനം തിസ്സന്നം മനോധാതൂനഞ്ച പിതരോ വിയ പുത്തകാനം ആരമ്മണപുരേജാതേന പച്ചയാ ഹോന്തി. ഹദയവത്ഥുരൂപം ദ്വിന്നം മനോധാതു മനോവിഞ്ഞാണധാതൂനം രുക്ഖോ വിയ രുക്ഖദേവതാനം യഥാരഹം പടിസന്ധിക്ഖണേ സഹജാതനിസ്സയേന പവത്തികാലേ വത്ഥുപുരേജാതേന ച വത്ഥുപുരേജാതവിപ്പയുത്തേന ച പച്ചയോ ഹോതി.

തേവീസതി രൂപകലാപാ. തത്ഥ ഏകായ രജ്ജുയാ ബന്ധിതാനം കേസാനം കേസകലാപോ വിയ തിണാനം തിണകലാപോ വിയ ഏകേന ജാതിരൂപേന ബന്ധിതാനം രൂപധമ്മാനം കലാപോ പരിപിണ്ഡിരൂപ കലാപോ നാമ.

തത്ഥ ചത്താരി മഹാഭൂതാനി വണ്ണോ ഗന്ധോ രസോ ഓജാതി ഇമേ അട്ഠ ധമ്മാ ഏകോ സബ്ബമൂലകലാപോ നാമ, സബ്ബമൂലട്ഠകന്തി ച വുച്ചതി.

നവ കമ്മജരൂപകലാപാ, - ജീവിതനവകം വത്ഥുദസകം കായ ദസകം ഇത്ഥിഭാവദസകം പുമ്ഭാവദസകം ചക്ഖുദസകം സോതദസകം ഘാനദസകം ജിത്ഹദസകം. തത്ഥ സബ്ബമൂലട്ഠകമേവജീവിതരൂപേന സഹ ജീവിതനവകം നാമ. ഏതദേവ കമ്മജകലാപേസു മൂലനവകം ഹോതി. മൂലനവകമേവ യഥാക്കമം ഹദയവത്ഥുരൂപാദീഹി അട്ഠരൂപേഹി സഹ വത്ഥുദസകാദീനി അട്ഠദസകാനി ഭവതി. തത്ഥ ജീവിതനവകഞ്ച കായദസകഞ്ച ഭാവദസകാനിചാതി ചത്താരോ കലാപാ സകല കായേ പവത്തന്തി. തത്ഥ ജീവിതനവകന്തി പാചകഗ്ഗി ച കായഗ്ഗി ച വുച്ചതി. പാചകഗ്ഗി നാമ പാചകതേജോ കോട്ഠാസോ, സോ ആമാസയേ പവത്തിത്വാ അസിതപീതഖായിതസായിതാനി പരിപാചേതി. കായഗ്ഗി നാമ സകലകായബ്യാപകോ ഉസ്മാതേജോ കോട്ഠാസോ, സോ സകല കായേ പവത്തിത്വാ പിത്തസേമ്ഹലോഹിതാനി അപൂതീനി വിപ്പസന്നാനി കരോതി. തേസം ദ്വിന്നം വിസമവുത്തിയാ സതി സത്താ ബഹ്വാബാധാ ഹോന്തി, സമവുത്തിയാ സതി അപ്പാബാധാ. തദുഭയം ജീവിതനവകം സത്താനം ആയും സമ്പാദേതി. വണ്ണം സമ്പാദേതി. കായദസകം സകലകായേ സുഖസമ്ഫസ്സ ദുക്ഖസമ്ഫസ്സാനി സമ്പാദേതി. ഭാവ ദസകാനി ഇത്ഥീനം സബ്ബേ ഇത്ഥാകാരേ സമ്പാദേതി. പുരിസാനം സബ്ബേ പുരിസാകാരേ സമ്പാദേഹി. സേസാനി വത്ഥുദസകാദീനി പഞ്ചദസകാനി പദേസദസകാനി നാമ. തത്ഥ വത്ഥുദസകം ഹദയകോസബ്ഭന്തരേ പവത്തിത്വാ സത്താനം നാനാപകാരാനി സുചിന്തിതദുചിന്തിതാനി സമ്പാദേതി. ചക്ഖുദസകാദീനി ചത്താരി ദസകാനി ചക്ഖുഗുള കണ്ണബില നാസബില ജിത്ഹതലേസു പവത്തിത്വാ ദസ്സന സവന ഘായന സായനാനി സമ്പാദേതി.

അട്ഠ ചിത്തജരൂപകലാപാ, സബ്ബമൂലട്ഠകം സദ്ദനവകം കായ വിഞ്ഞത്തിനവകം സദ്ദവചീവിഞ്ഞത്തിദസകന്തി ചത്താരോ മൂലകലാപാ ച തേയേവ ലഹുതാ മുദുതാ കമ്മഞ്ഞതാസങ്ഖാതേഹി തീഹി വികാര രൂപേഹി സഹ ചത്താരോ സവികാരകലാപാ ച.

തത്ഥ സരീരധാതൂനം വിസമപ്പവത്തികാലേ ഗിലാനസ്സ മൂല കലാപാനി എവ പവത്തന്തി. തദാ ഹി തസ്സ സരീരരൂപാനി ഗരൂനി വാ ഥദ്ധാനി വാ അകമ്മഞ്ഞാനി വാ ഹോന്തി, യഥാരുചി ഇരിയപഥംപി പവത്തേതും അങ്ഗ പച്ചങ്ഗാനിപി ചാലേതും വചനംപി കഥേതും ദുക്ഖോ ഹോതി. സരീരധാതൂനം സമപ്പവത്തികാലേ പന അഗിലാനസ്സ ഗരുഥദ്ധാദീനം സരീരദോസാനം അഭാവതോ സവികാരാ പവത്തന്തി. തേസു ച ചിത്തങ്ഗവസേന കായങ്ഗ ചലനേ ദ്വേ കായവിഞ്ഞത്തികലാപാ പവത്തന്തി. ചിത്തവസേനേവ മുഖതോ വചനസദ്ദപ്പവത്തികാലേ ദ്വേ വചീവിഞ്ഞത്തികലാപാ, ചിത്തവസേനേവ അക്ഖരവണ്ണരഹിതാനം ഹസനരോദനാദീനം അവചനസദ്ദാനം മുഖതോ പവത്തികാലേ ദ്വേ സദ്ദകലാപാ, സേസകാലേസു ദ്വേ ആദി കലാപാ പവത്തന്തി.

ചത്താരോ ഉതുജരൂപകലാപാ, സബ്ബമൂലട്ഠകം സദ്ദനവകന്തി ദ്വേ മൂലകലാപാ ച ദ്വേ സവികാരകലാപാ ച. തത്ഥ അയം കായോ യാവജീവം ഇരിയാപഥസോതം അനുഗച്ഛന്തോ യാപേതി, തസ്മാ ഇരിയാപഥനാനത്തം പടിച്ച ഇമസ്മിം കായേ ഖണേ ഖണേ ധാതൂനം സമപ്പവത്തിവിസമപ്പവത്തിയോ പഞ്ഞായന്തി. തഥാ ഉതുനാനത്തം പടിച്ച ആഹാരനാനത്തം പടിച്ച വാതാതപസപ്ഫസ്സനാനത്തം പടിച്ച കായങ്ഗ പരിഹാരനാനത്തം പടിച്ച അത്തൂപക്കമപരൂപക്കമനാനത്തം പടിച്ച. തത്ഥ വിസമപ്പവത്തികാലേ ദ്വേ മൂലകലാപാ എവ പവത്തന്തി, സമപ്പവത്തികാലേ ദ്വേ സവികാരാ. തേസു ച ദ്വേ സദ്ദകലാപാ ചിത്തജസദ്ദതോ പരമ്പരസദ്ദേസു ച അഞ്ഞേസു ലോകേ നാനപ്പകാരസദ്ദേസു ച പവത്തന്തി.

ദ്വേ ആഹാരജരൂപകലാപാ, - സബ്ബമൂലട്ഠകം സവികാരന്തി. ഇമേ ദ്വേ കലാപാ സപ്പായേന വാ അസപ്പായേന വാ ആഹാരേന ജാതാനം സമരൂപവിസമരൂപാനം വസേന വേദിതബ്ബാ.

ആകാസധാതു ച ലക്ഖണരൂപാനിചാതി പഞ്ചരൂപാനി കലാപ മുത്താനി ഹോന്തി. തേസു ആകാസധാതു കലാപാനം അന്തരാ പരിച്ഛേദ മത്തത്താ കലാപമുത്താ ഹോതി. ലക്ഖണരൂപാനി സങ്ഖതഭൂതാനം രൂപ കലാപാനം സങ്ഖതഭാവജാനനത്ഥായ ലക്ഖണമത്തത്താ കലാപ മുത്താനി.

ഇമേ തേവീസതി കലാപാ അജ്ഝത്തസന്താനേ ലബ്ഭന്തി. ബഹിദ്ധാ സന്താനേ പന ദ്വേ ഉതുജമൂലകലാപാ എവ ലബ്ഭന്തി. തത്ഥ ദ്വേ രൂപ സന്താനാനി അജ്ഝത്തസന്താനഞ്ച ബഹിദ്ധാസന്താനഞ്ച. തത്ഥ അജ്ഝത്തസന്താനം നാമ സത്തസന്താനം വുച്ചതി. ബഹിദ്ധാസന്താനം നാമ പഥവീപബ്ബതനദീസമുദ്ദ രുക്ഖതിണാദീനി വുച്ചതി. തത്ഥ അജ്ഝത്തസന്താനേ അട്ഠവീസതി രൂപാനി തേവീസതി രൂപകലാപാനി ലബ്ഭന്തി.

തത്ഥ പടിസന്ധിനാമധമ്മാ പടിസന്ധിക്ഖണേ കമ്മജരൂപകലാപാനം ഛധാ പച്ചയാ ഹോന്തി ചതൂഹി മഹാസഹജാതേഹി ച വിപാകേന ച

വിപ്പയുത്തേന ച. ഹദയവത്ഥുരൂപസ്സ പന അഞ്ഞമഞ്ഞേന സഹ സത്തധാ പച്ചയാ ഹോന്തി. തേസ്വേവ നാമധമ്മേസു ഹേതുധമ്മാ ഹേതുഭാവേന, ചേതനാ കമ്മഭാവേന, ആഹാരധമ്മാ ആഹാരഭാവേന, ഇന്ദ്രിയ ധമ്മാ ഇന്ദ്രിയഭാവേന, ഝാനധമ്മാ ഝാന ഭാവേന, മഗ്ഗധമ്മാ മഗ്ഗ ഭാവേനാതി യഥാരഹം ഛധാ പച്ചയാ ഹോന്തി. അതീതാനി പന കുസലാകുസലകമ്മാനി ഏകധാവ പച്ചയാ ഹോന്തി കമ്മപച്ചയേന, പഠമഭവങ്ഗാദികാ പച്ഛാജാതാ പവത്തനാമധമ്മാ പുരേജാതാനം കമ്മജരൂപ കലാപാനം ഏകധാ പച്ചയാ ഹോന്തി പച്ഛാജാതേന. ഏത്ഥ ച പച്ഛാജാത വചനേന ചത്താരോ പച്ഛാജാതജാതികാ പച്ചയാ ഗഹിതാ ഹോന്തി. അതീതാനി ച കമ്മാനി ഏകധാവ പച്ചയാ ഹോന്തി. ഏവം നാമധമ്മാ കമ്മജരൂപകലാപാനം യഥാരഹം ചുദ്ദസഹി പച്ചയേഹി പച്ചയാ ഹോന്തി. ഇധ ദസപച്ചയാ ന ലബ്ഭന്തി ആരമ്മണഞ്ച അധിപതി ച അനന്തരഞ്ച സമനന്തരഞ്ച ഉപനിസ്സയോ ച പുരേജാതോ ച ആസേവനഞ്ച സമ്പയുത്തോ ച നത്ഥി ച വിഗതോ ച.

പവത്തികാലേ രൂപജനകാ നാമധമ്മാ അത്തനാ സഹജാതാനം ചിത്തജരൂപകലാപാനം പഞ്ചധാ പച്ചയാ ഹോന്തി ചതൂഹി മഹാസഹ ജാതേഹി ച വിപ്പയുത്തേന ച. തേസ്വേവ നാമധമ്മേസു ഹേതുധമ്മാ ഹേതുഭാവേന, അധിപതിധമ്മാ അധിപതിഭാവേന, ചേതനാ കമ്മഭാവേന, വിപാകധമ്മാ വിപാകഭാവേന, ആഹാരധമ്മാ ആഹാര ഭാവേന, ഇന്ദ്രിയധമ്മാ ഇന്ദ്രിയഭാവേന, ഝാനധമ്മാ ഝാനഭാവേന, മഗ്ഗധമ്മാ മഗ്ഗഭാവേനാതി യഥാരഹം അട്ഠധാ പച്ചയാ ഹോന്തി. പച്ഛാജാതാ സബ്ബേ നാമധമ്മാ പുരേജാതാനം ചിത്തജരൂപകലാപാനം ഏകധാ പച്ചയാ ഹോന്തി പച്ഛാജാതേന. ഏവം നാമധമ്മാ ചിത്തജരൂപ കലാപാനം യഥാരഹം ചുദ്ദസഹി പച്ചയേഹി പച്ചയാ ഹോന്തി. ഇധപി ദസ പച്ചയാ ന ലബ്ഭന്തി ആരമ്മണഞ്ച അനന്തരഞ്ച സമനന്തരഞ്ച അഞ്ഞമഞ്ഞഞ്ച ഉപനിസ്സയോ ച പുരേജാതോ ച ആസേവനഞ്ച സമ്പയുത്തോ ച നത്ഥി ച വിഗതോ ച.

പടിസന്ധിചിത്തസ്സ ഠിതികാലതോ പട്ഠായ പവത്തികാലേ സബ്ബേപി നാമധമ്മാ സബ്ബേസം ഉതുജരൂപകലാപാനഞ്ച ആഹാരജരൂപ കലാപാനഞ്ച ഏകധാ പച്ചയാ ഹോന്തി പച്ഛാജാതവസേന. ഏത്ഥപി പച്ഛാജാതവചനേന ചത്താരോ പച്ഛാജാതജാതികാ ഗഹിതാ ഹോന്തി, സേസാ വീസതി പച്ചയാ ന ലബ്ഭന്തി.

സബ്ബേസു പന തേവീസതിയാ രൂപകലാപേസുചത്താരോമഹാ ഭൂതാ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ പഞ്ചധാ പച്ചയാ ഹോന്തി ചതൂഹി മഹാസഹ ജാതേഹി ച അഞ്ഞമഞ്ഞേന ച, സഹജാതാനം ഉപാദാരൂപാനം ചതുധാ പച്ചയാ ഹോന്തി ചതൂഹി മഹാസഹജാതേഹി . ആഹാരരൂപം സഹജാതാനഞ്ച അസഹജാതാനഞ്ച സബ്ബേസം അജ്ഝത്തരൂപകലാപാനം ആഹാര പച്ചയേന പച്ചയോ ഹോതി. നവസു കമ്മജരൂപകലാപേസു ജീവിതരൂപം സഹജാതാനമേവ രൂപാനം ഇന്ദ്രിയപച്ചയേന പച്ചയോ ഹോതി. ഏവം അജ്ഝത്തരൂപധമ്മാ അജ്ഝത്തരൂപധമ്മാനം സത്തധാ പച്ചയാ ഹോന്തി. ബഹിദ്ധാ രൂപധമ്മാ പന ബഹിദ്ധാഭൂതാനം ദ്വിന്നം ഉതുജരൂപകലാപാനം പഞ്ചധാ പച്ചയാ ഹോന്തീതി.

രൂപകലാപേസു പച്ചയഘടനാനയോ നിട്ഠിതോ.

ഏത്ഥ ച പട്ഠാനസദ്ദസ്സ അത്ഥോ വത്തബ്ബോ. പധാനം ഠാനന്തി പട്ഠാനം. തത്ഥ പധാനന്തി പമുഖം, ഠാനന്തി പച്ചയോ, പമുഖപച്ചയോ മുഖ്യപച്ചയോ ഏകന്തപച്ചയോതി വുത്തം ഹോതി. സോ ച ഏകന്ത പച്ചയോ ഏകന്തപച്ചയുപ്പന്നം പടിച്ച വത്തബ്ബോ.

ദുവിധഞ്ഹി പച്ചയുപ്പന്നം മുഖ്യപച്ചയുപ്പന്നം നിസ്സന്ദപച്ചയുപ്പന്നന്തി. തത്ഥ മുഖ്യപച്ചയുപ്പന്നം നാമ മൂലപച്ചയുപ്പന്നം, നിസ്സന്ദപച്ചയുപ്പന്നം നാമ പരമ്പര പച്ചയുപ്പന്നം. തത്ഥ മൂലപച്ചയുപ്പന്നമേവ ഏകന്തപച്ചയുപ്പന്നം നാമ. തഞ്ഹി അത്തനോ പച്ചയേ സതി ഏകന്തേന ഉപ്പജ്ജതിയേവ, നോ നുപ്പജ്ജതി. പരമ്പരപച്ചയുപ്പന്നം പന അനേകന്തപച്ചയുപ്പന്നംനാമ, തഞ്ഹി തസ്മിം പച്ചയേ സതിപി ഉപ്പജ്ജതി വാ, ന വാ ഉപ്പജ്ജതി. തത്ഥ ഏകന്തപച്ചയുപ്പന്നം പടിച്ച സോ പച്ചയോ ഏകന്തപച്ചയോ നാമ. സോ ഏവ ഇമസ്മിം മഹാപകരണേ വുത്തോ. തതോ ഏവ അയം ചതുവീസതിപച്ചയഗണോ ച ഇമം മഹാ പകരണഞ്ച പട്ഠാനന്തി വുച്ചതി.

തത്ഥ ഏകസ്സ പുരിസസ്സ ധനധഞ്ഞത്ഥായ ലോഭോ ഉപ്പജ്ജതി. സോ ലോഭവസേന ഉട്ഠായ അരഞ്ഞം ഗന്ത്വാ ഏകസ്മിം പദേസേ ഖേത്താനി കരോതി, വത്ഥൂനി കരോതി, ഉയ്യാനാനി കരോതി. തേസു സമ്പജ്ജമാനേസു സോ പുരിസോ ബഹൂനി ധനധഞ്ഞാനി ലഭിത്വാ അത്തനാ ച പരിഭുഞ്ജതി, പുത്തദാരേ ച പോസേതി, പുഞ്ഞാനി ച കരോതി, പുഞ്ഞഫലാനി ച ആയതിം പച്ചനുഭവിസ്സതി. തത്ഥ ലോഭസഹ ജാതാനി നാമരൂപാനി മുഖ്യപച്ചയുപ്പന്നാനി നാമ. തതോ പരം യാവ ആയതിം ഭവേസു പുഞ്ഞഫലാനി പച്ചനുഭോതി, താവ ഉപ്പന്നാനി പരമ്പരഫലാനി തസ്സ ലോഭസ്സ നിസ്സന്ദപച്ചയുപ്പന്നാനി നാമ. തേസു ദ്വീസു പച്ചയുപ്പന്നേസു മുഖ്യപച്ചയുപ്പന്നമേവ പട്ഠാനേ വുത്തം. നിസ്സന്ദപച്ചയുപ്പന്നം പന സുത്തന്തനയേന കഥേതബ്ബം. തത്ഥ സുത്തന്തനയോ നാമ ഇമസ്മിം സതി ഇദം ഹോതി, ഇമസ്സ ഉപ്പാദാ ഇദം ഉപ്പജ്ജതീതി ഏവരൂപോ പച്ചയനയോ. അപി ച ലോഭോ ദോസോ മോഹോതി തയോ ധമ്മാ സകലസ്സ സത്തലോകസ്സപി സങ്ഖാരലോകസ്സപി ഓകാസ ലോകസ്സപി വിപത്തിയാ മൂലട്ഠേന ഹേതൂ നാമ. അലോഭോ അദോസോ അമോഹോതി തയോ ധമ്മാ സമ്പത്തിയാ മൂലട്ഠേന ഹേതൂനാമാതി കഥേതബ്ബം. ഏസ നയോ സബ്ബേസു പട്ഠാനപച്ചയേസു യഥാരഹം വേദിതബ്ബോ. ഏവഞ്ച സതി ലോകേ സബ്ബാ ലോകപ്പവത്തിയോ ഇമേസം ചതുവീസതിയാ പച്ചയാനം മുഖ്യ പച്ചയുപ്പന്നേന സദ്ധിം നിസ്സന്ദപച്ചയുപ്പന്നാ ഏവ ഹോന്തീതി വേദിതബ്ബോതി.

ഏത്താവതാ പച്ചയാനം അത്ഥദീപനാ പച്ചയാനം സഭാഗസങ്ഗഹോ പച്ചയാനം ഘടനാനയോതി തീഹി കണ്ഡേഹി പരിച്ഛിന്നാ പട്ഠാനുദ്ദേസ ദീപനീ നിട്ഠിതാ ഹോതി.

മ്രമ്മരട്ഠേ മൌംജ്വാനഗരേ ലേഡീതീഅരഞ്ഞവിഹാരവാസിനാ മഹാ ഥേരേന കതായം പച്ചയുദ്ദേസദീപനീ.